

Immunológia Alapjai

17. Előadás

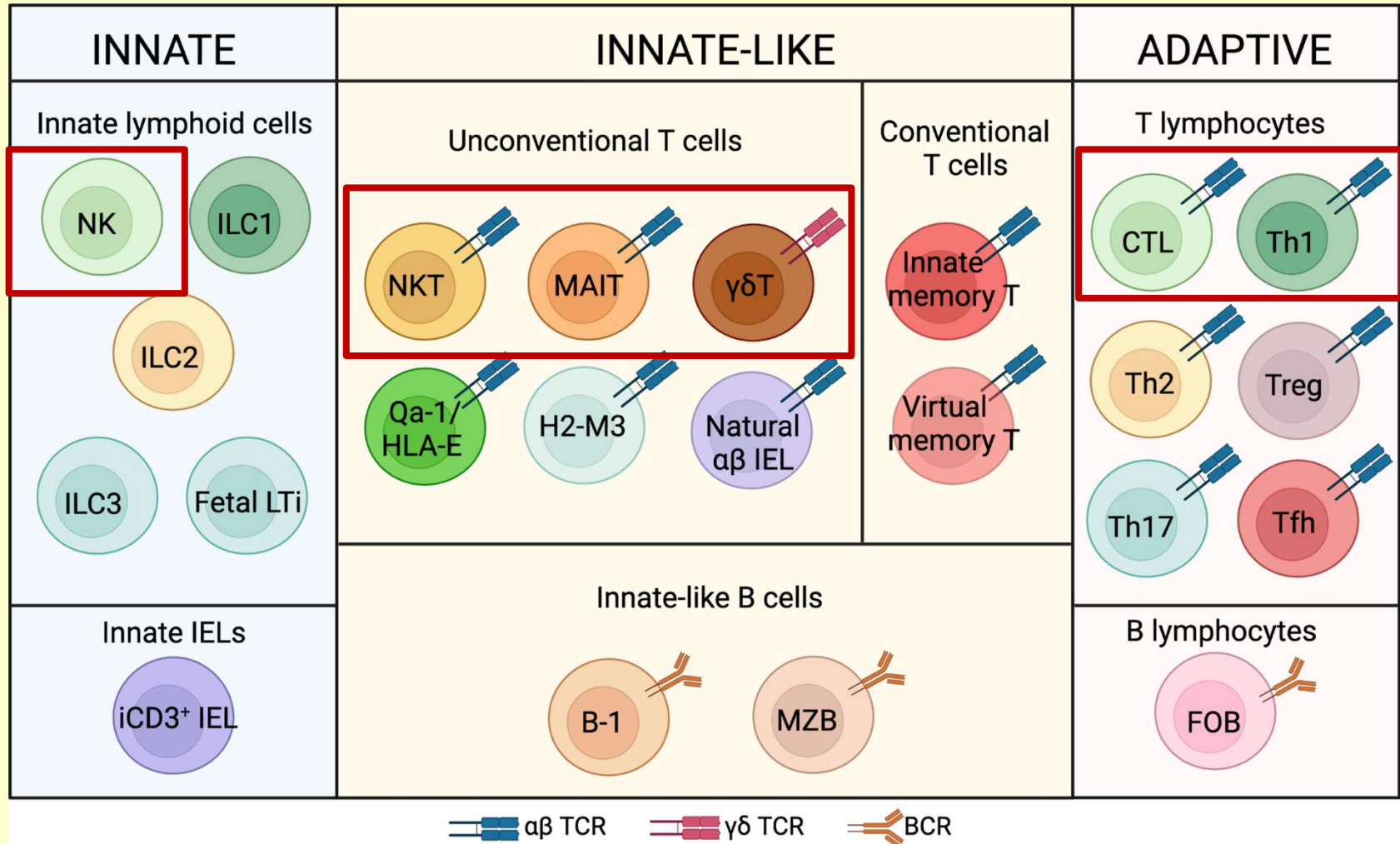
**A sejt-mediálta immunválasz effektor mechanizmusai
(CMI):**

- 1. Citotoxicitás**
- 2. T_H sejt mediálta makrofág aktiváció**

Késői típusú hyperszenzitivitás = DTH

Veleszületett, természetes és adaptív effektor limfociták

From: *Innate and Innate-like Effector Lymphocytes in Health and Disease*

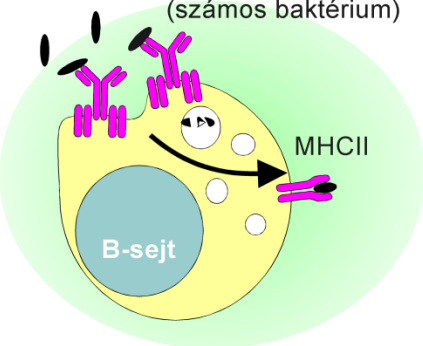
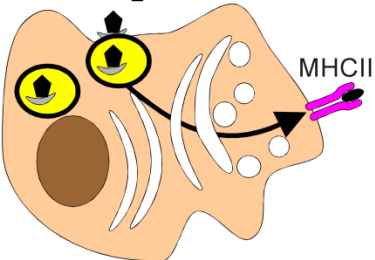
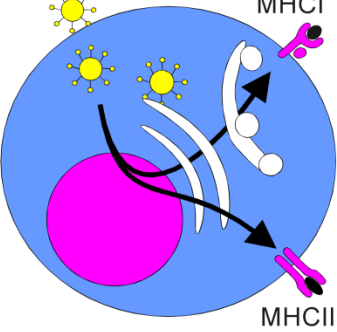
Humorális immunválasz

Antitest közvetített effektor funkciók

Sejtes immunválasz

Th1 közvetített makrofág aktiváció

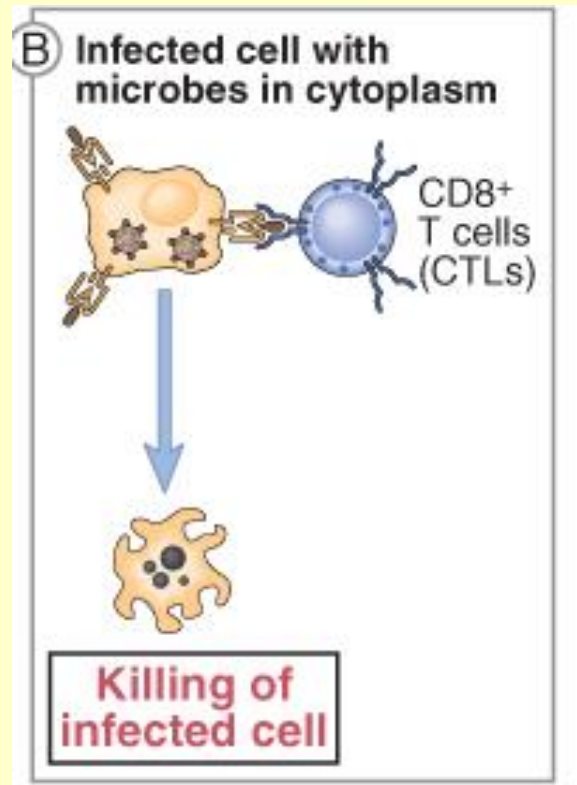
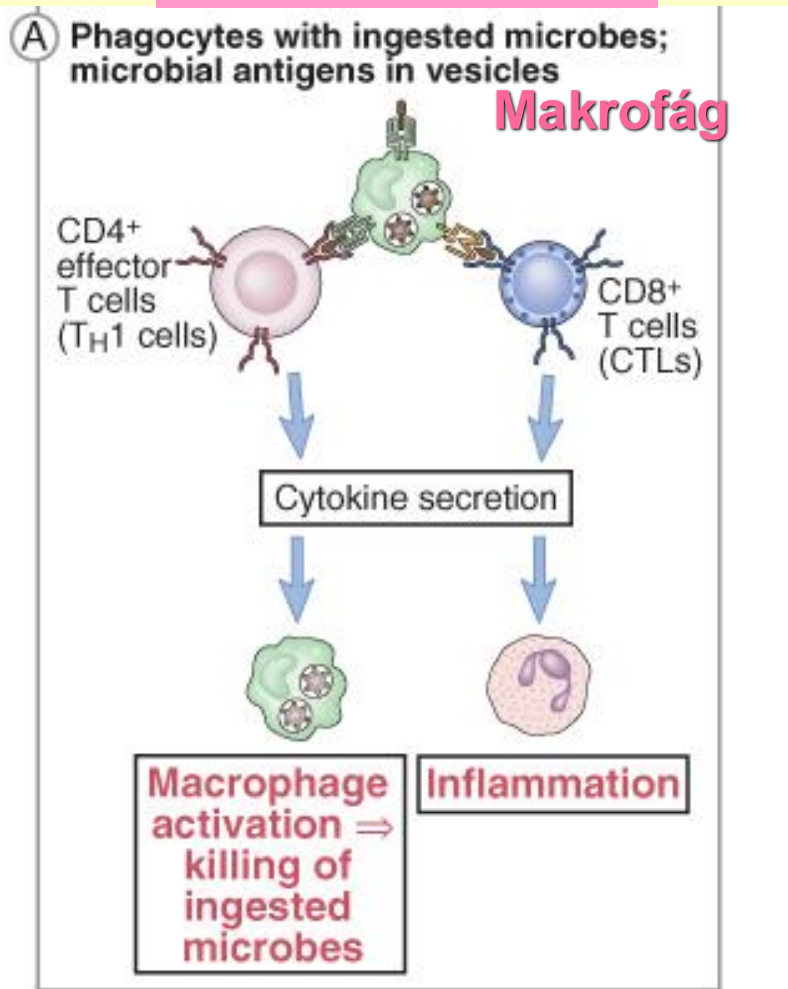
CD8+ T sejt sejtpusztító hatása

A PATOGÉN TÍPUSA	AZ ANTIGÉN FELDOLGOZÁSA, BEMUTATÁSA	A FOLYAMAT EREDMÉNYE
extracelluláris (számos baktérium)	patogén lebontása: savas vezikulumokban peptidok kötődése: MHCII molekulákhoz prezentáció: CD4+ T-sejteknek	ellenanyag-termelés
intravezikuláris (pl. mycobacteriumok)	patogén lebontása: savas vezikulumokban peptidok kötődése: MHCII molekulákhoz prezentáció: CD4+ T-sejteknek	a baktérium vagy parazita elpusztítása a vezikulumban
citoszolikus (vírusok)	patogén lebontása: a citoplazmában peptidok kötődése: MHCI molekulákhoz MHCII molekulákhoz prezentáció: CD8+ T-sejteknek CD4+ T-sejteknek	a fertőzött sejt pusztulása ellenanyag termelés

A T sejt mediálta immunreakciók típusai

Th1 közvetített
makrofág aktiváció

CD8+ T sejt
sejtpusztító hatása

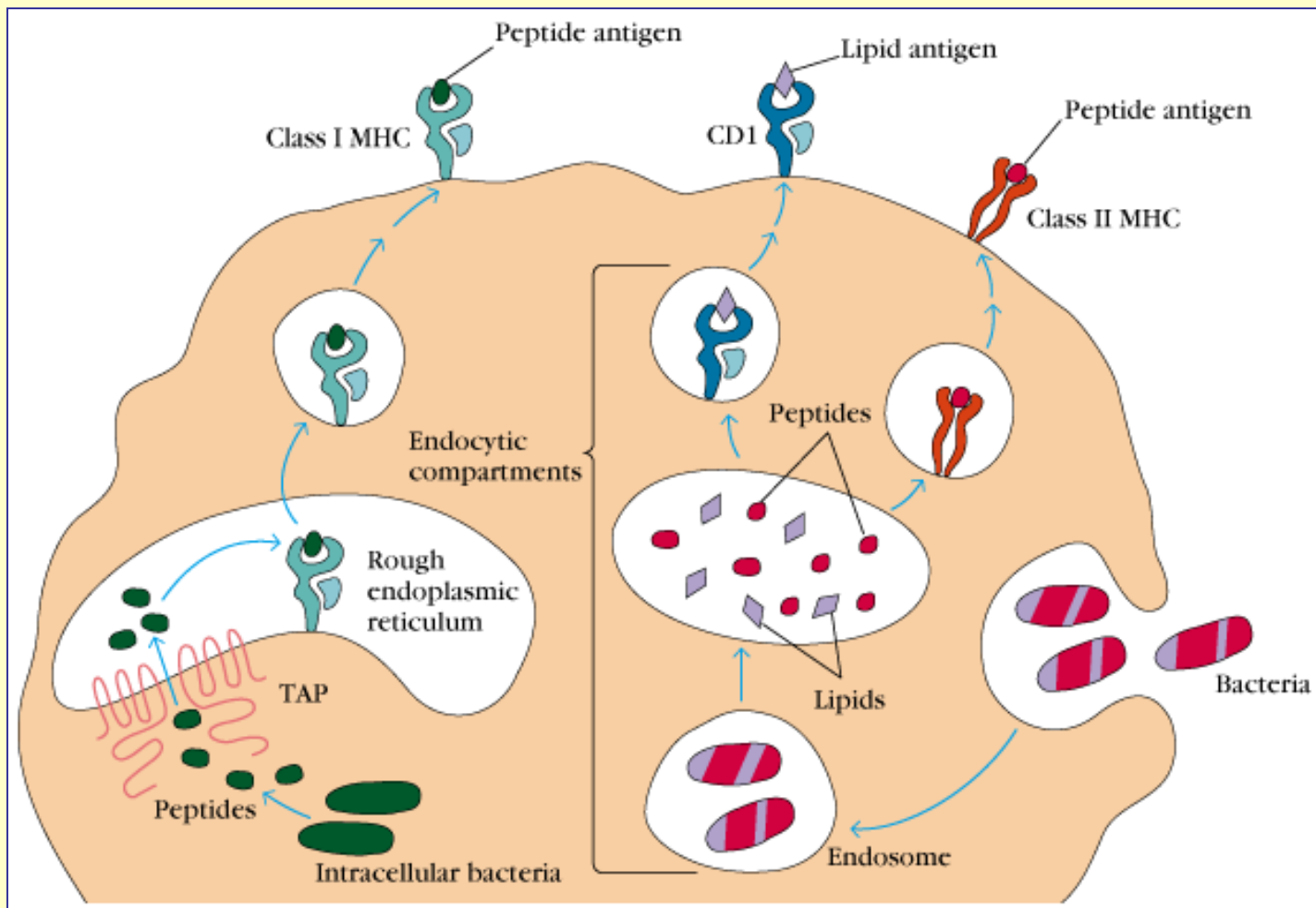

Cellular and Molecular Immunology

Sejt-mediálta immunválasz (CMI)

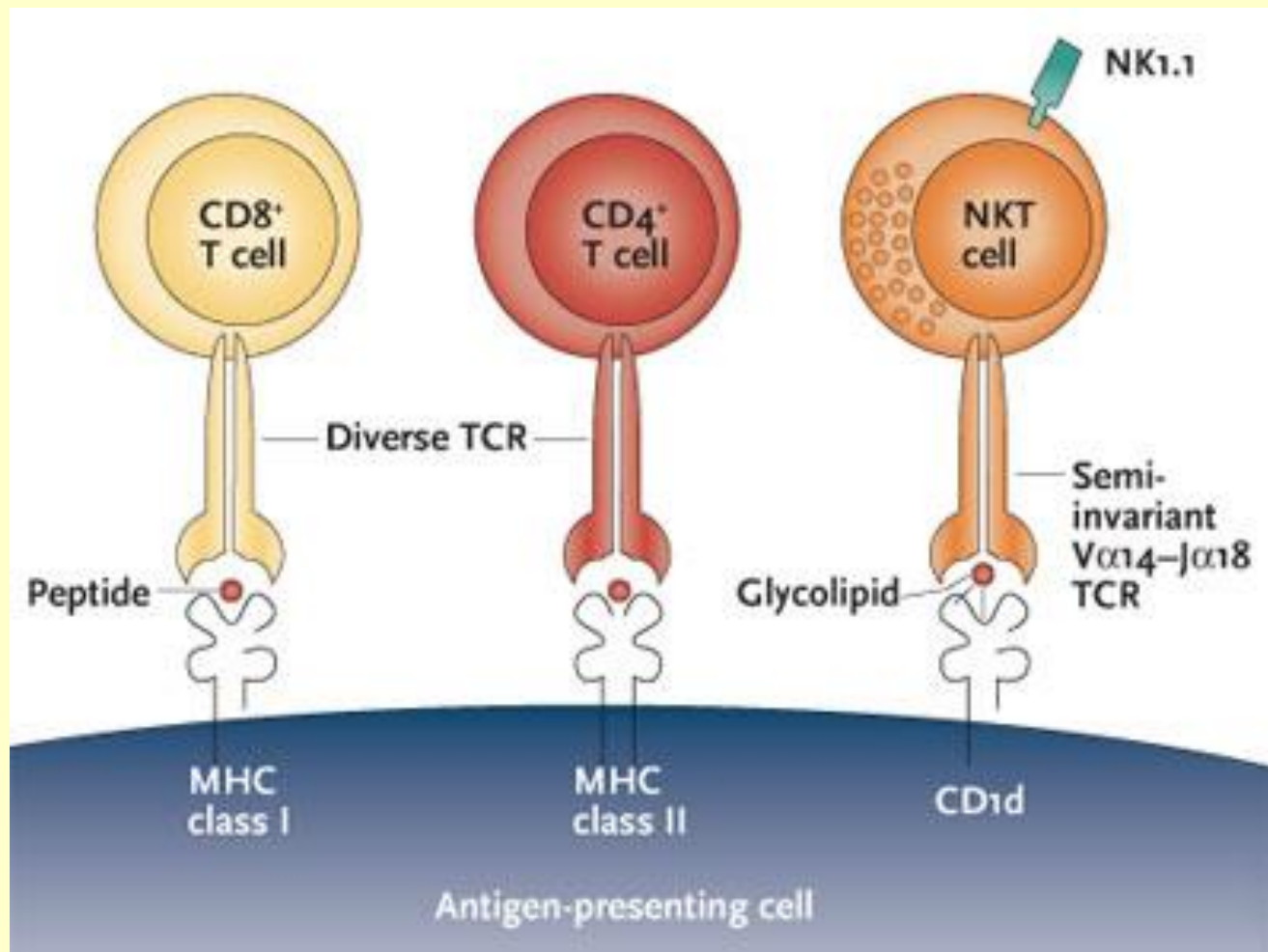
<u>Citotoxicitás</u>	<u>Th1-makrofág aktiváció (DTH)</u>
<p><u>Effektor sejtek</u> közvetlen citotoxikus aktivitással:</p> <ul style="list-style-type: none"> - CTL = CD8+ Tc sejtek - $\gamma\delta$ T sejtek - NK sejtek, - Makrofágok	<p><u>Effektor sejtek</u> citokin termeléssel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - T_{DTH} sejtek = Th1 sejtek - Makrofágok - Esetleg CD8+ Tc sejtek
<p><u>Célsejt (citoszolikus antigén):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - allogén sejtek (transzplantátum minor histocompatibilitási antigénjei) - malignus sejtek - virussal fertőzött sejtek - kémiaailag módosított sejtek	<p><u>Antigén a fagolioszómában:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - intravezikuláris baktérium, gomba, parazita, vírus - contact antigének (kis molekulák (haptén) bőr fehérjékkal komplexet képeznek)

A citoszolikus és vezikuláris antigének bemutatása

Citoszolikus út

Fagolizoszóma út

CITOTOXICITÁS

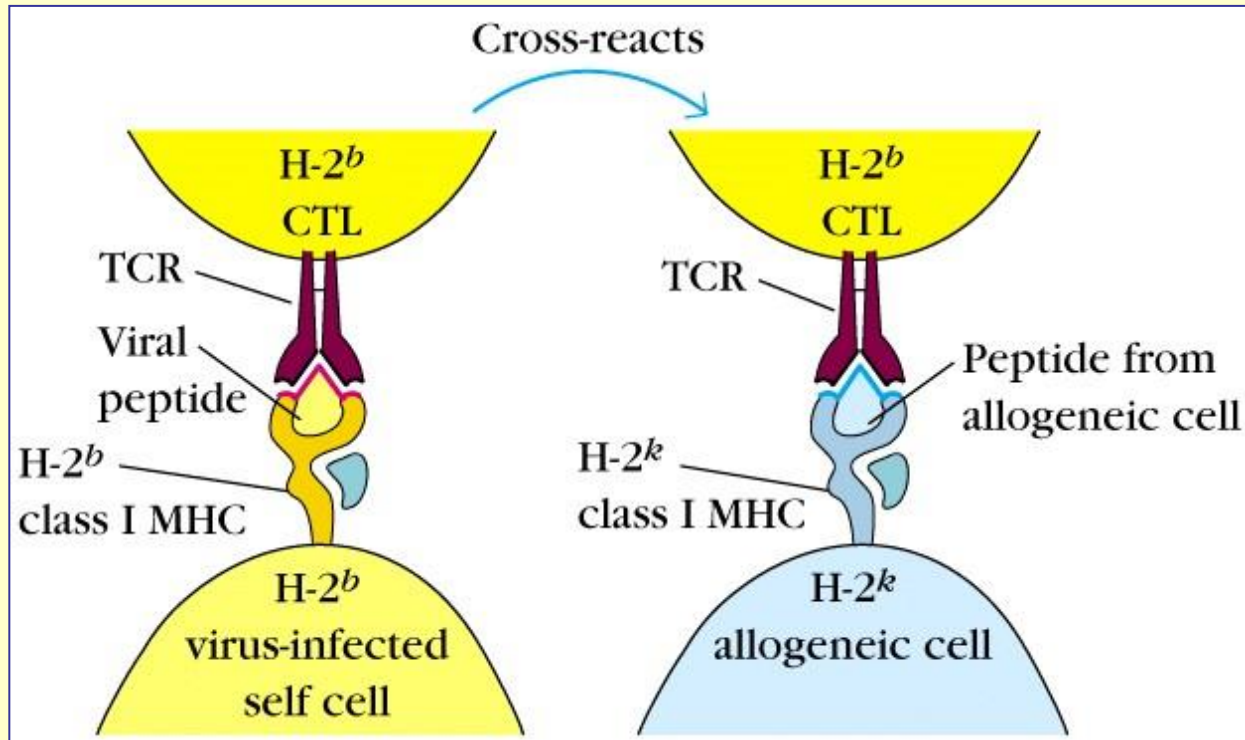
CD8+ T citotoxikus sejtek

$\gamma\delta$ T sejtek

NKT és MAIT sejtek

NK sejtek

Citotoxikus CD8+T limfociták antigén felismerése

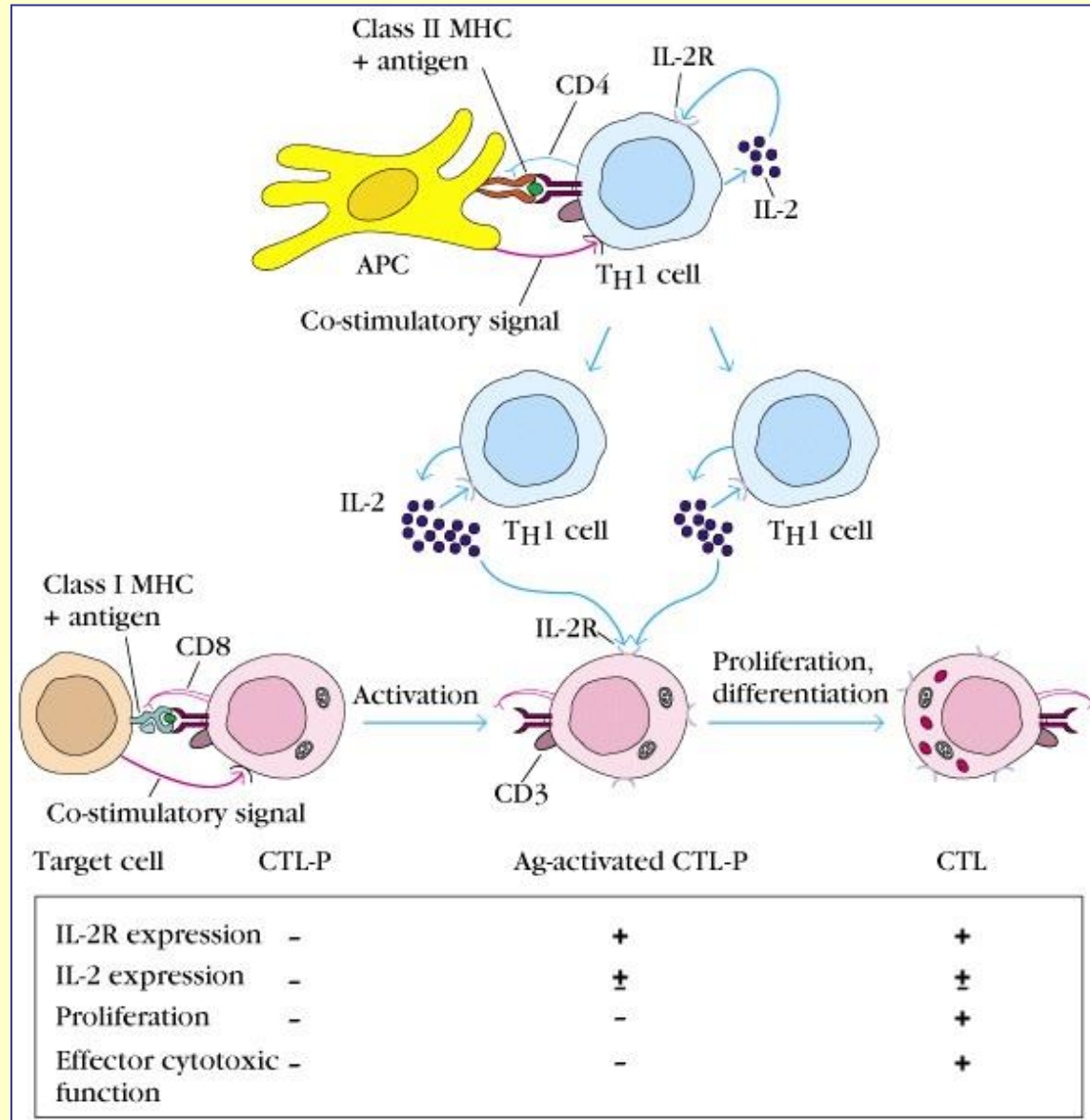

Aktivált Tc sejtek = effektor CTL

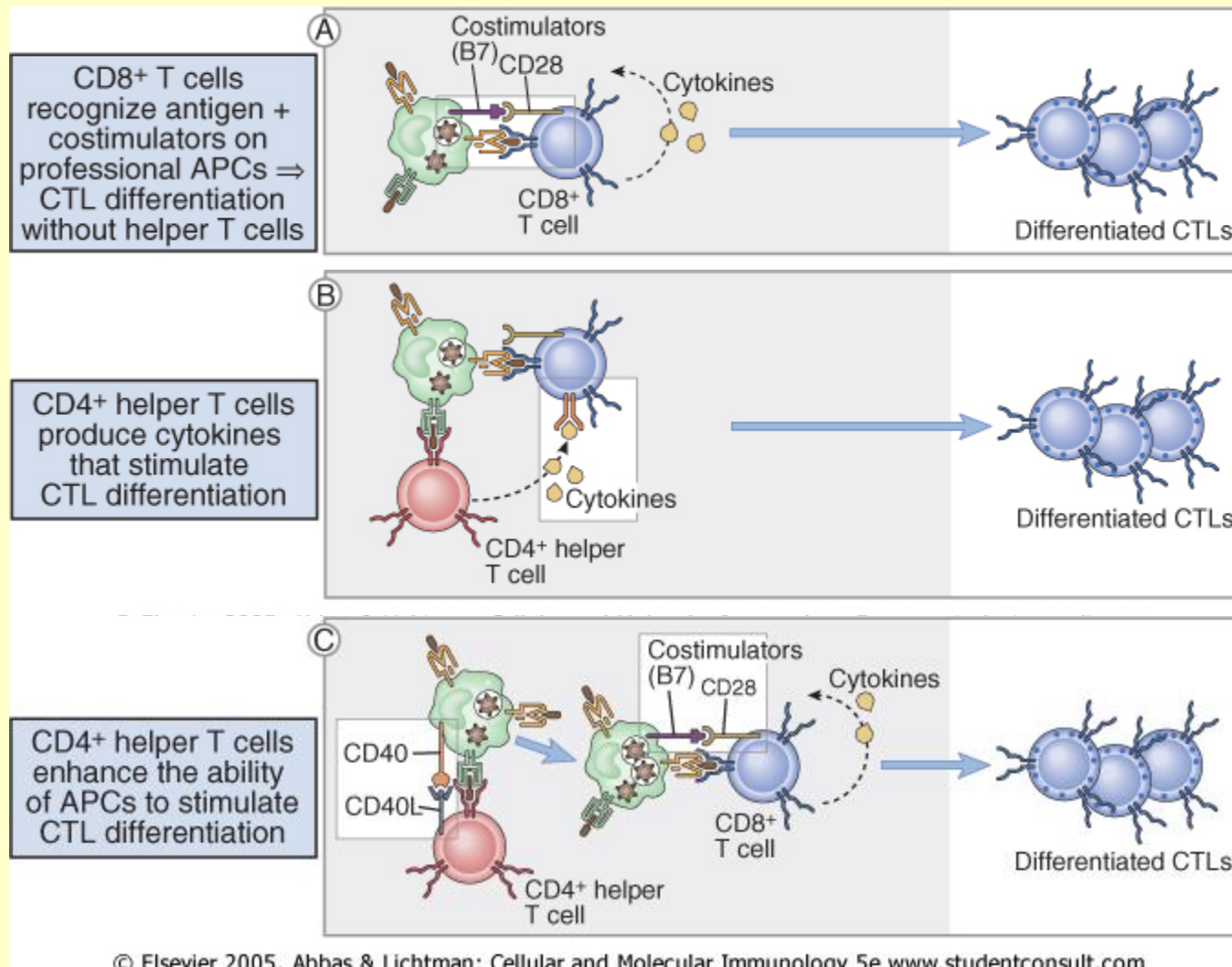
TcR $\alpha\beta$, CD8+ sejtek

MHC- I restrikcióval történő antigén specifikus felismerés

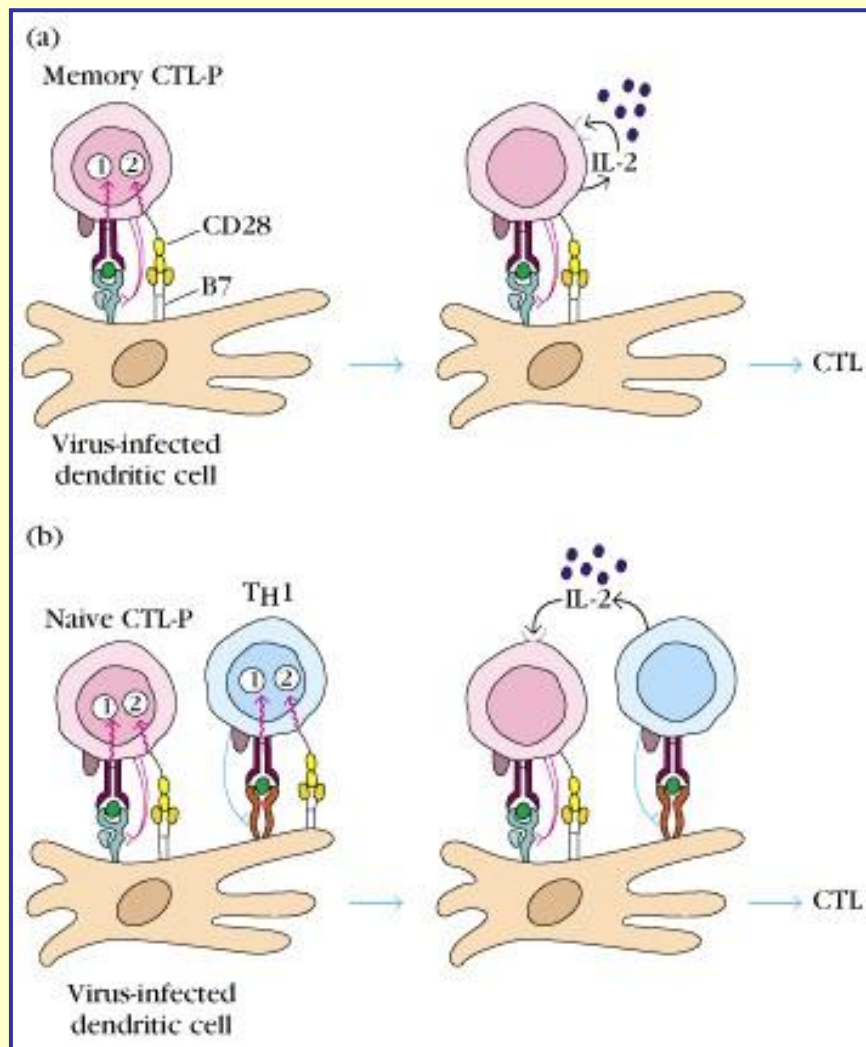
Effektor CTL kialakulása naiv Tc sejtéből:

A kostimulációs szignál és a Th sejtek szerepe a CD8+ Tc sejtek differenciálódásában (aktiváció)

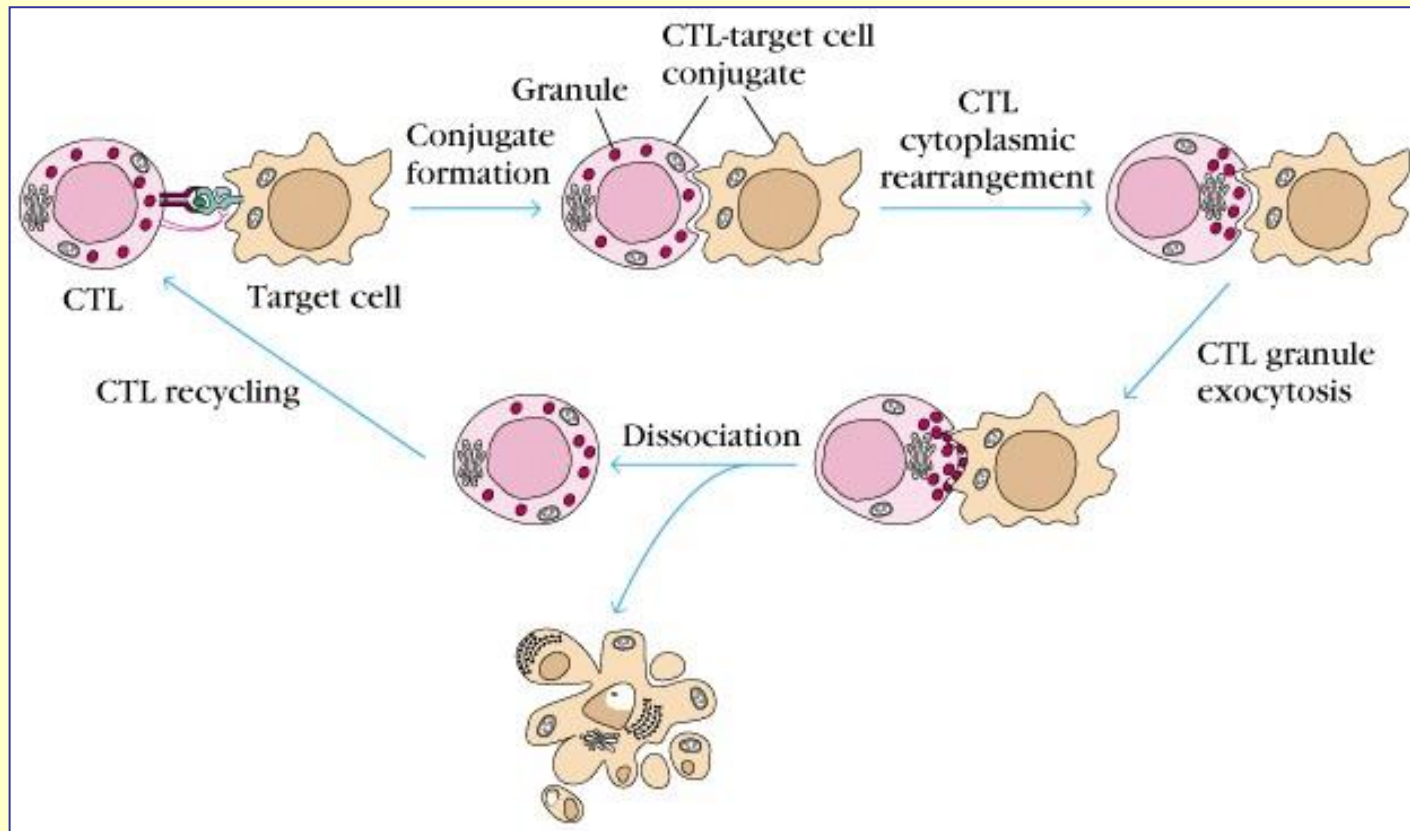
A memória CTL aktivációja már nem igényli Th1 sejt segítségét

Memória CTL: autokrin IL-2 termelés

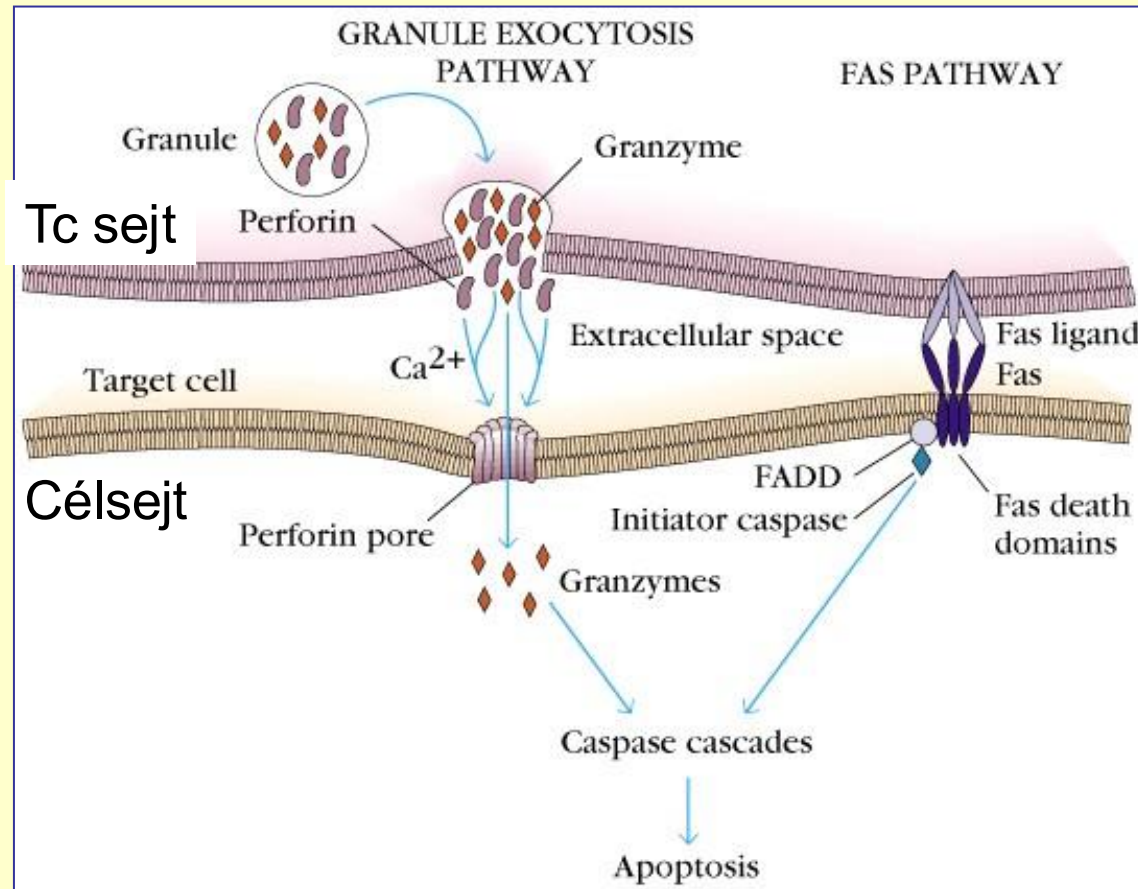
Naiv CTL: Th1 termeli az IL-2-t

A CTL-mediálta target sejt pusztítás lépései:

1. Antigén felismerés
2. Konjugáció
3. CTL citoplazma átrendeződés
4. CTL granulum exocytosis
5. Target sejt apoptosis
6. Disszociáció

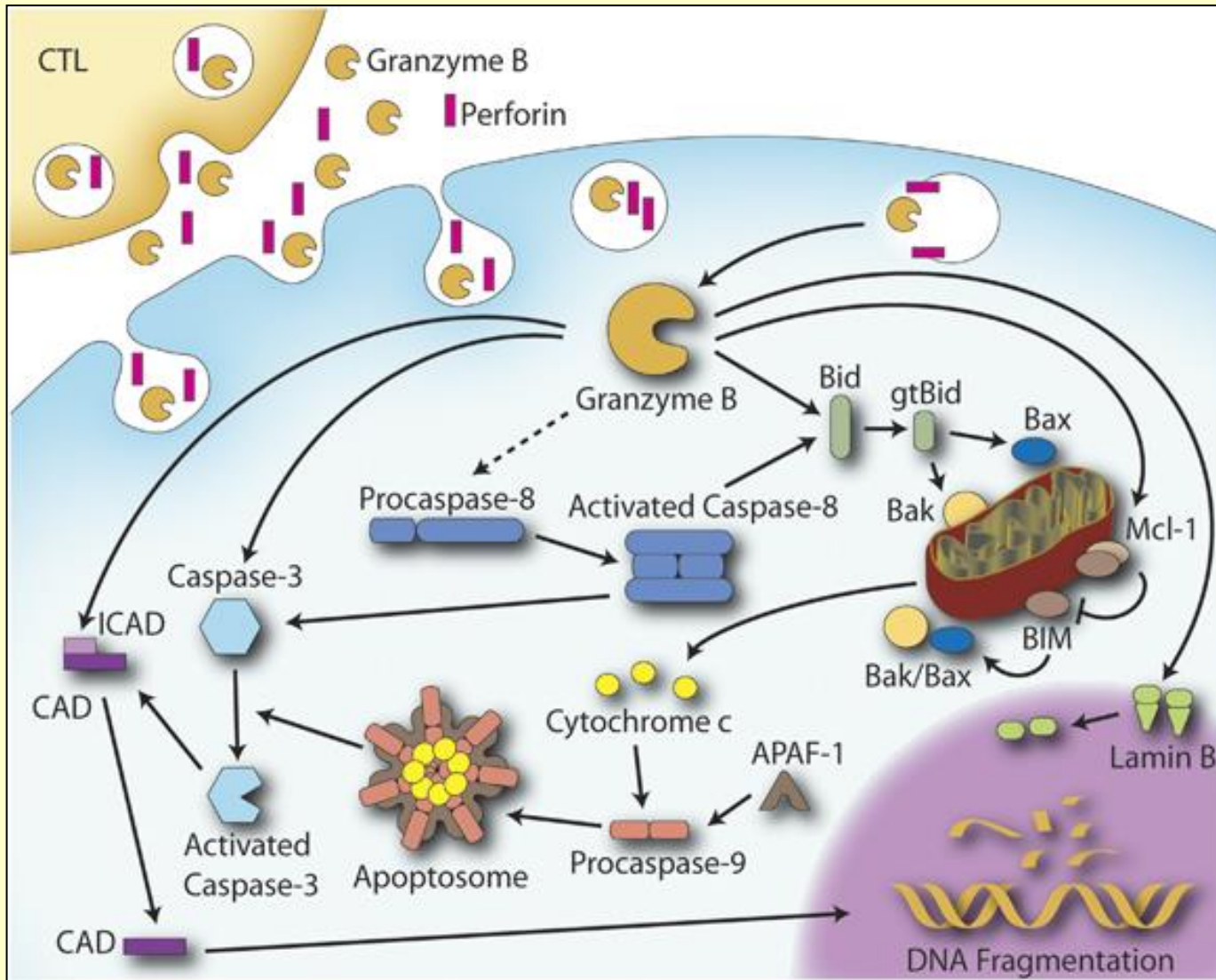
A CTL indukálta apoptózis mechanizmusa:

Szolubilis effektorok a T sejt granulumaiban: perforin és granzym

Membránhoz kötött effektorok: Fas ligand (FAS-L)

Az apoptózis indukció szekretoros mechanizmusa

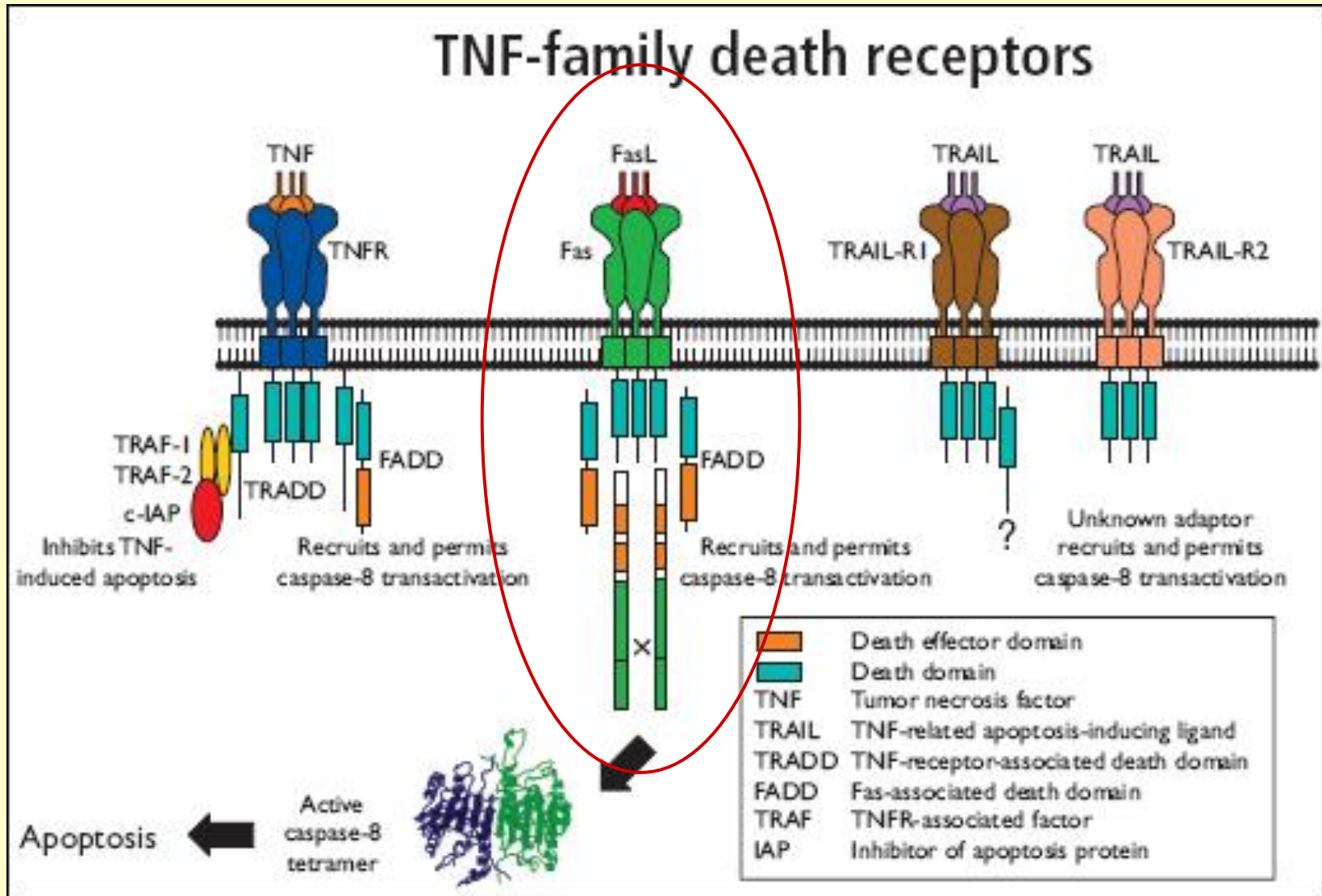

Granzyme B:

Apoptosis
indukció

Granzyme A:
DNS-
Fragmentáció

Extrinsic Apoptózis útvonala

CITOTOXICITÁS

CD8+ T citotoxikus sejtek

$\gamma\delta$ T sejtek

NKT és MAIT sejtek

NK sejtek

Nem-konvencionális T sejt alcsoportok antigén felismerése

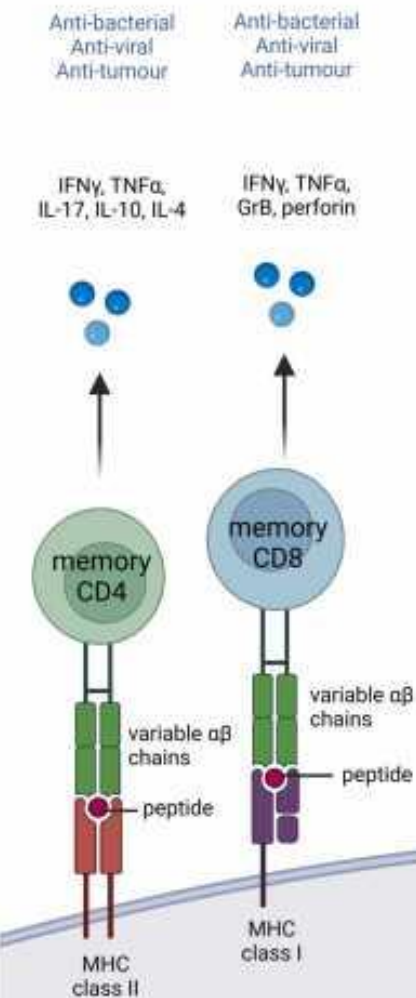
Szövetekben

pl. máj, tüdő,
béltraktus
fordulnak elő.

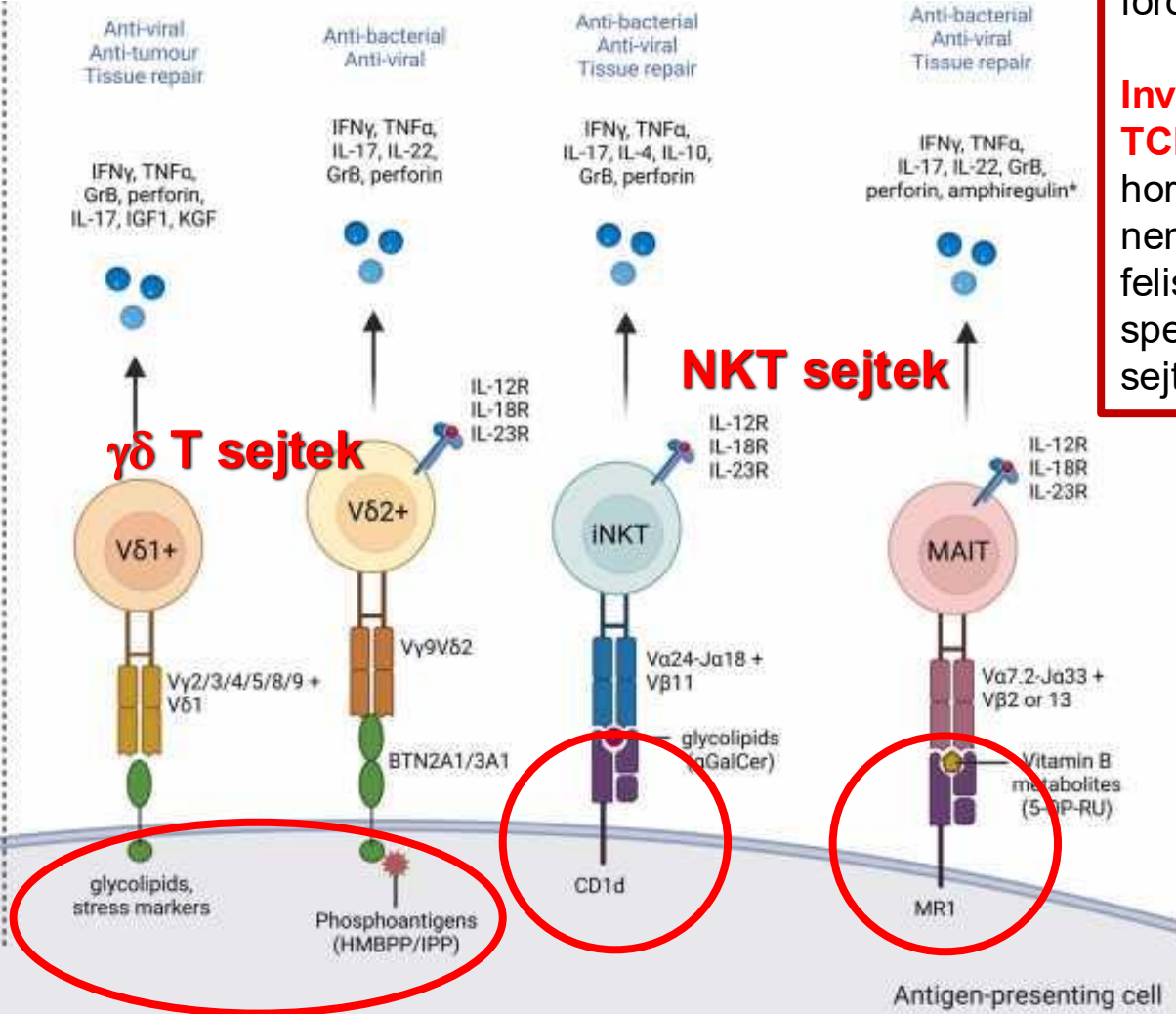
Invariáns TCR-t

hordoznak,
nem MHC
felismerésre
szpecializált
sejtek.

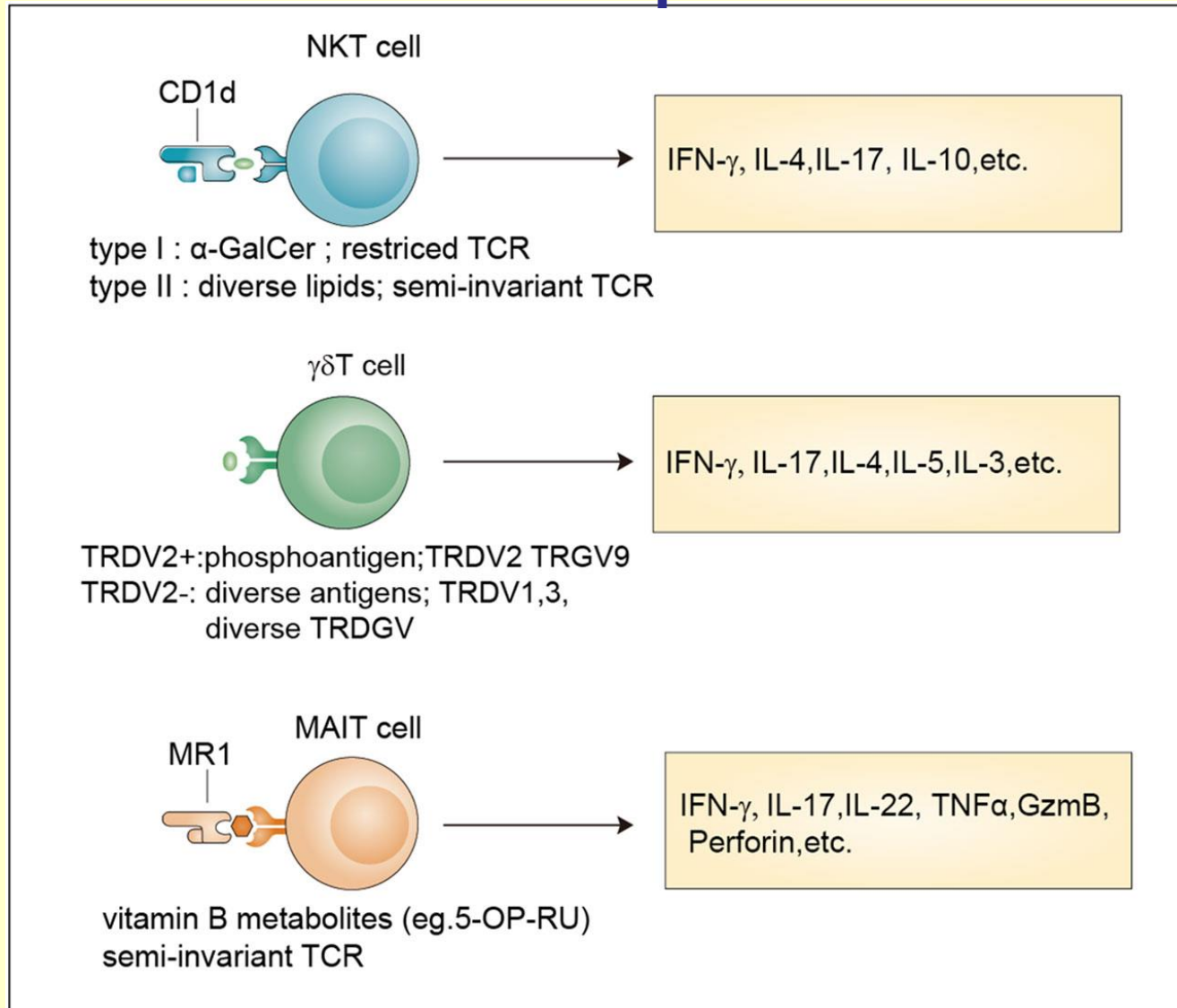
Konvencionális T sejtek

Nem-konvencionális T sejtek

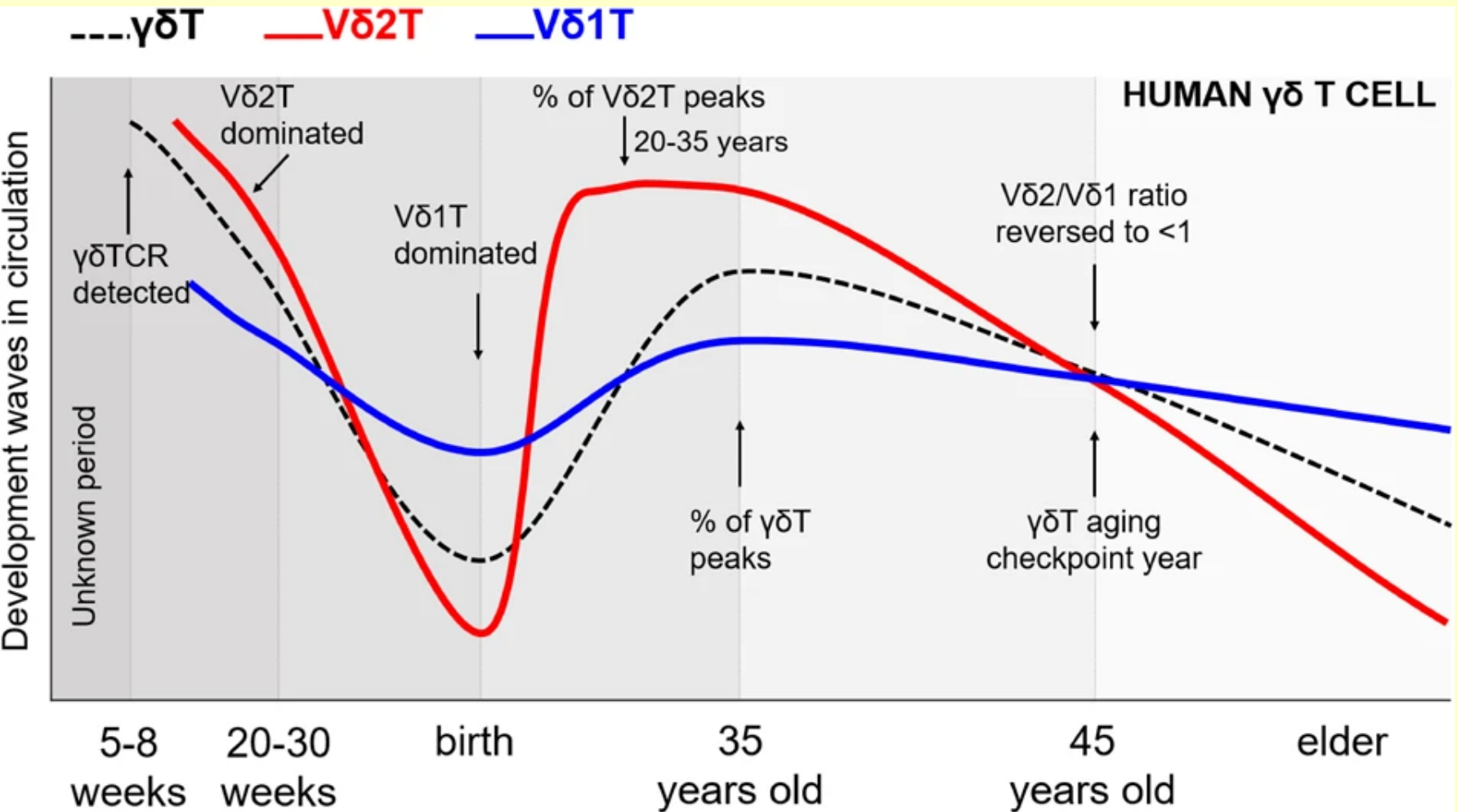
Nem-konvencionális vagy természetes T sejt alcsoportok

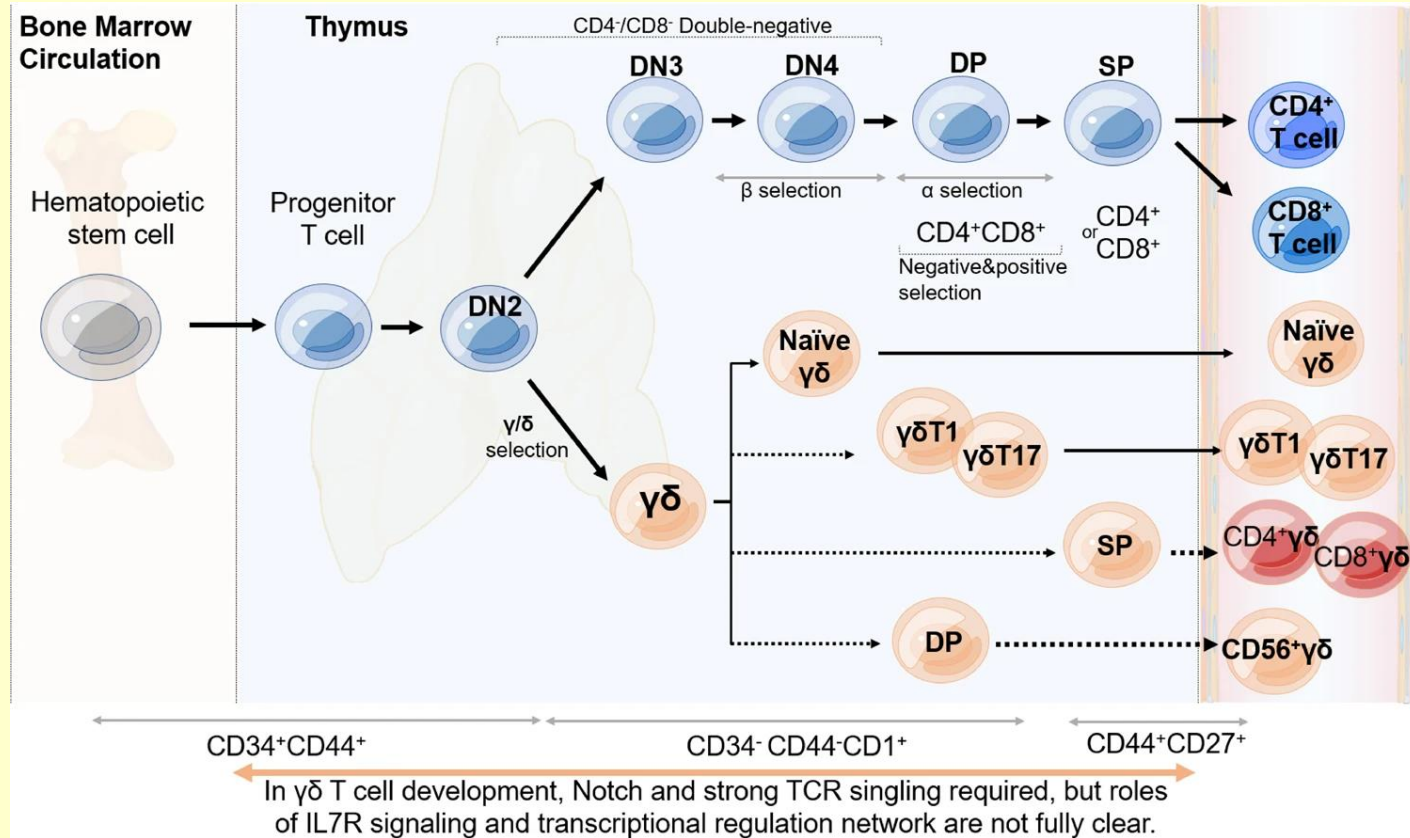
$\gamma\delta$ T sejtek

- 5 % a T sejteknek,
- Intraepidermális limfociták: CD4/8 negatív
- Intraepitheliális limfociták: CD8+
- Az embryonális életben képződnek, nincs recirkuláció,
- Limitált, szövet-specifikus TcR diverzitás → meghatározott antigénekre specifikus

- Ligand felismerés: - nem- MHC-korlátozott, de antigén specifikus
- Antigének: - virus proteinek,
  - sejtfelszíni hő-shock fehérjék (gyulladásos reakcióban jelennek meg)
  - bakteriális lipidek, foszfatidok - PRR
  - $V\gamma9V\delta2$ TcR – patogén baktériumok mintázatát ismeri fel: HMB-PP
- Funkció: sérült sejtek és mikroorganizmusok elpusztítása

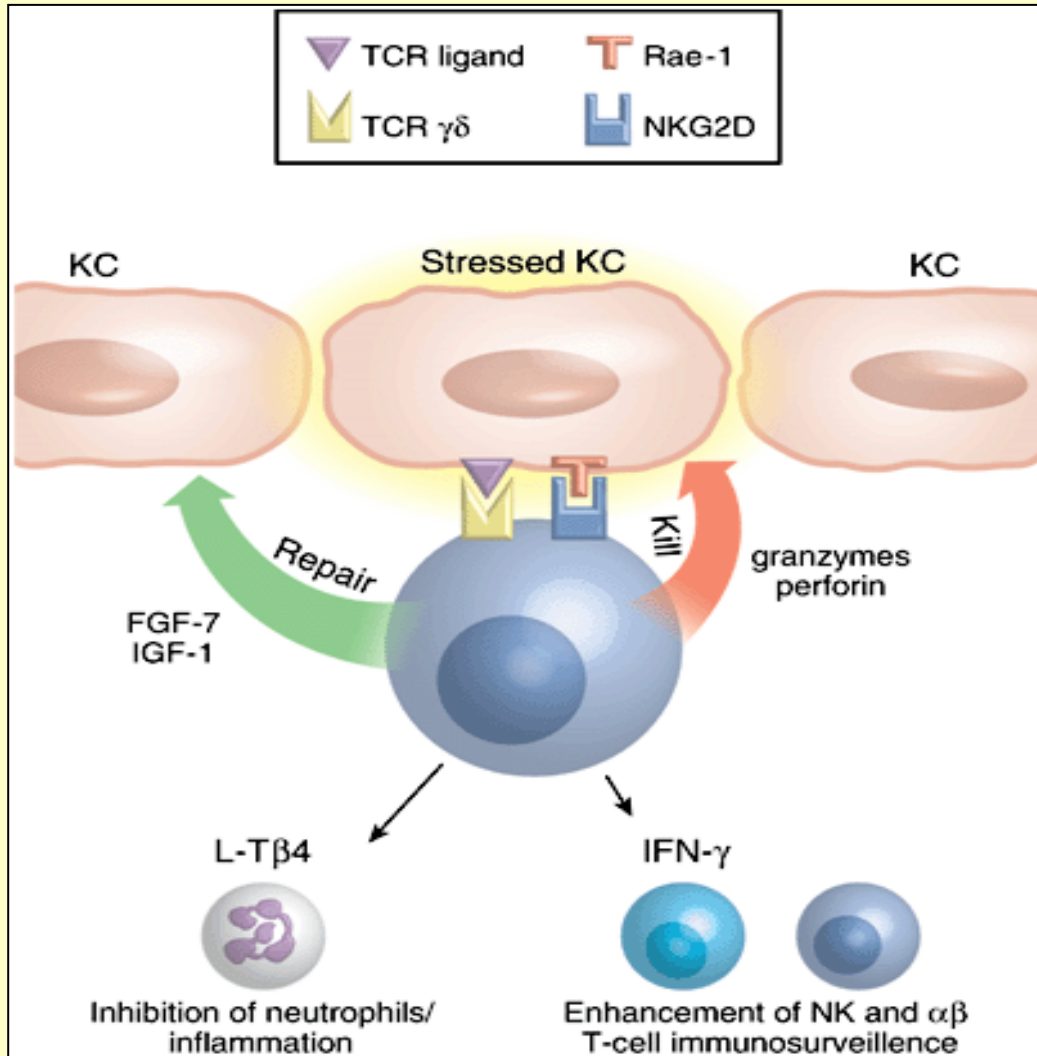
Humán $\gamma\delta$ T sejt alcsoportok megjelenése a keringésben

A humán $\gamma\delta$ T sejt fejlődés és elköteleződés a timuszban

$\gamma\delta$ T-sejtek

A $\gamma\delta$ T-sejtek a **barrierszövetekben**, köztük a bőrben, a bélben és a tüdőben fordulnak elő a legnagyobb számban

Szövetre jellemző **TCR V γ és V δ** kombinációkat kifejező alcsoportok találhatóak

Antigén specifitás:

- butyrolin (BTN) fehérjéhez kötött bakteriális foszfoantigének
- CD1, MR1 MHC-I-szerű fehérjék: kötött antigének
- MICA és MICB (MHC-I osztályú lánc) kapcsolódó fehérje antigén - NKG2D KAR-al receptor ismeri fel

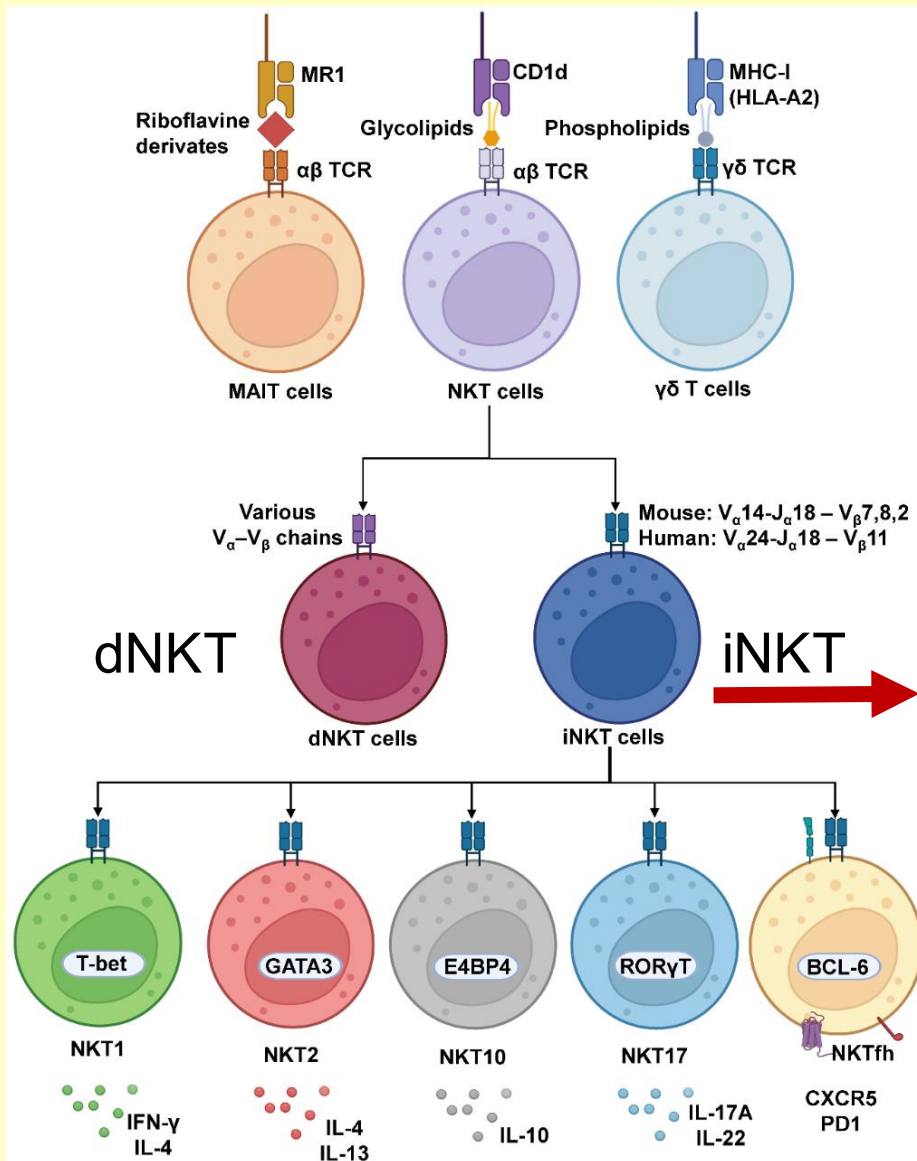
Natural Killer T sejtek = iNKT

- A perifériás vér T sejtjeinek 0,2%-a
- **Antigén felismerés:** a nem-polimorf **CD1d** által bemutatott **lipidek** és **glycolipidek**
- **Markerei:** invariáns $\alpha\beta$ TcR (iV α 24-J α 18) limitált specifitással CD4, DN vagy CD8 $\alpha\alpha$ + NK markerek: NK1.1, CD56, CD16+ CD161 (NKRP1)
- **Funkció:** gyors citokin termelés, IL-4, IL-10, IL-13 vagy IFN γ , TNF α , IL-17, IL- 21

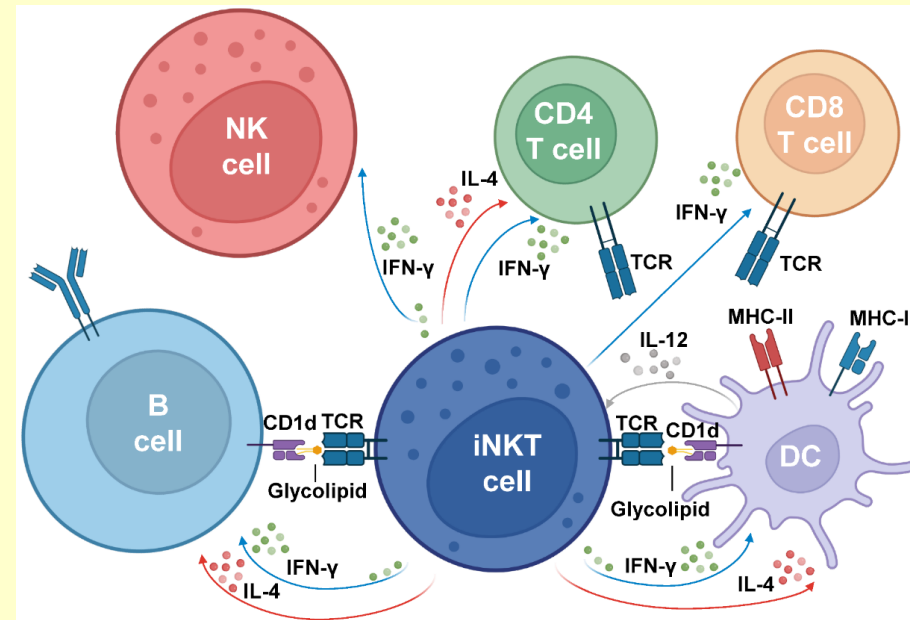
Egérben:

	V α 14 NKT	Conventional T
TCR	invariant V α 14	heterogenous TCR
Ligand	α -GalCer	peptides
MHC	monomorphic CD1d	polymorphic MHC
Major tissues	Liver, Spleen Bone marrow	Thymus, Spleen Lymph nodes
Development	GM-CSFR	no GM-CSFR

iNKT sejt polarizáció és transzaktiváció

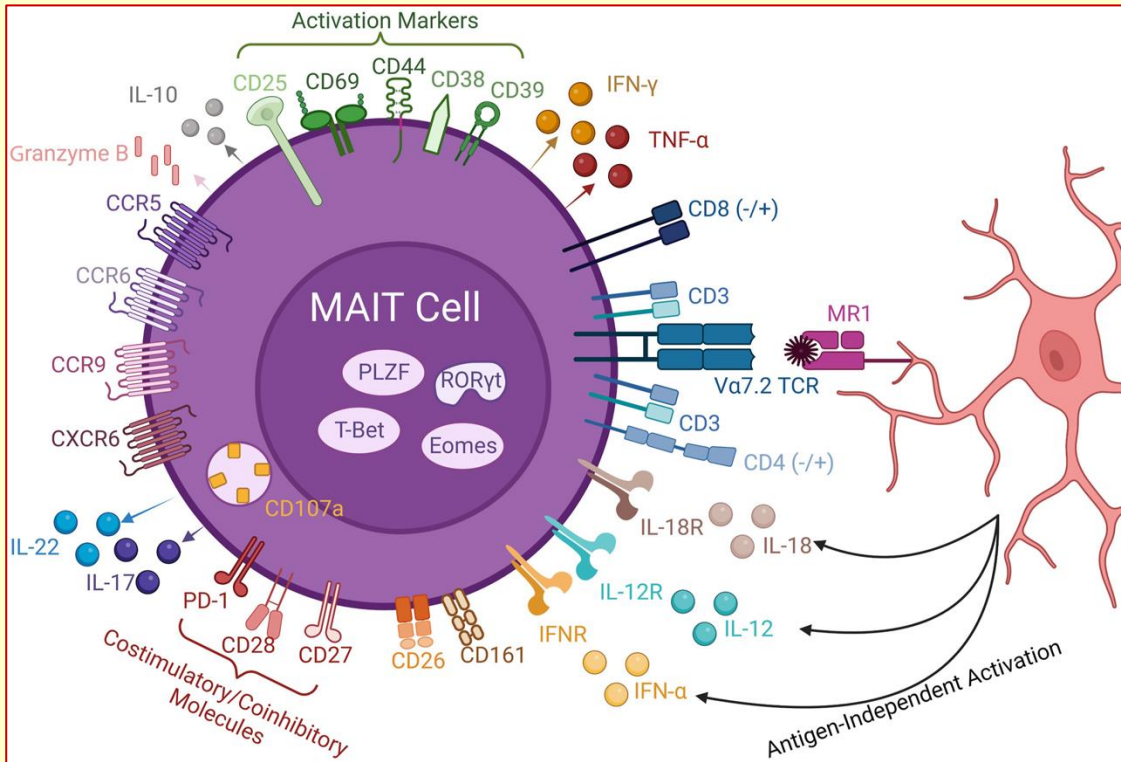

transzaktiváció

polarizáció

MAIT sejtek szerepe

A MAIT-sejtek túlnyomórészt a gyomor-bélrendszerben, mezenteriális nyirokcsomókban és a májban vannak

A kommenzális mikrobiális flórával találkozáskor a MAIT-sejtek szaporodnak és memória fenotípusúvá alakulnak

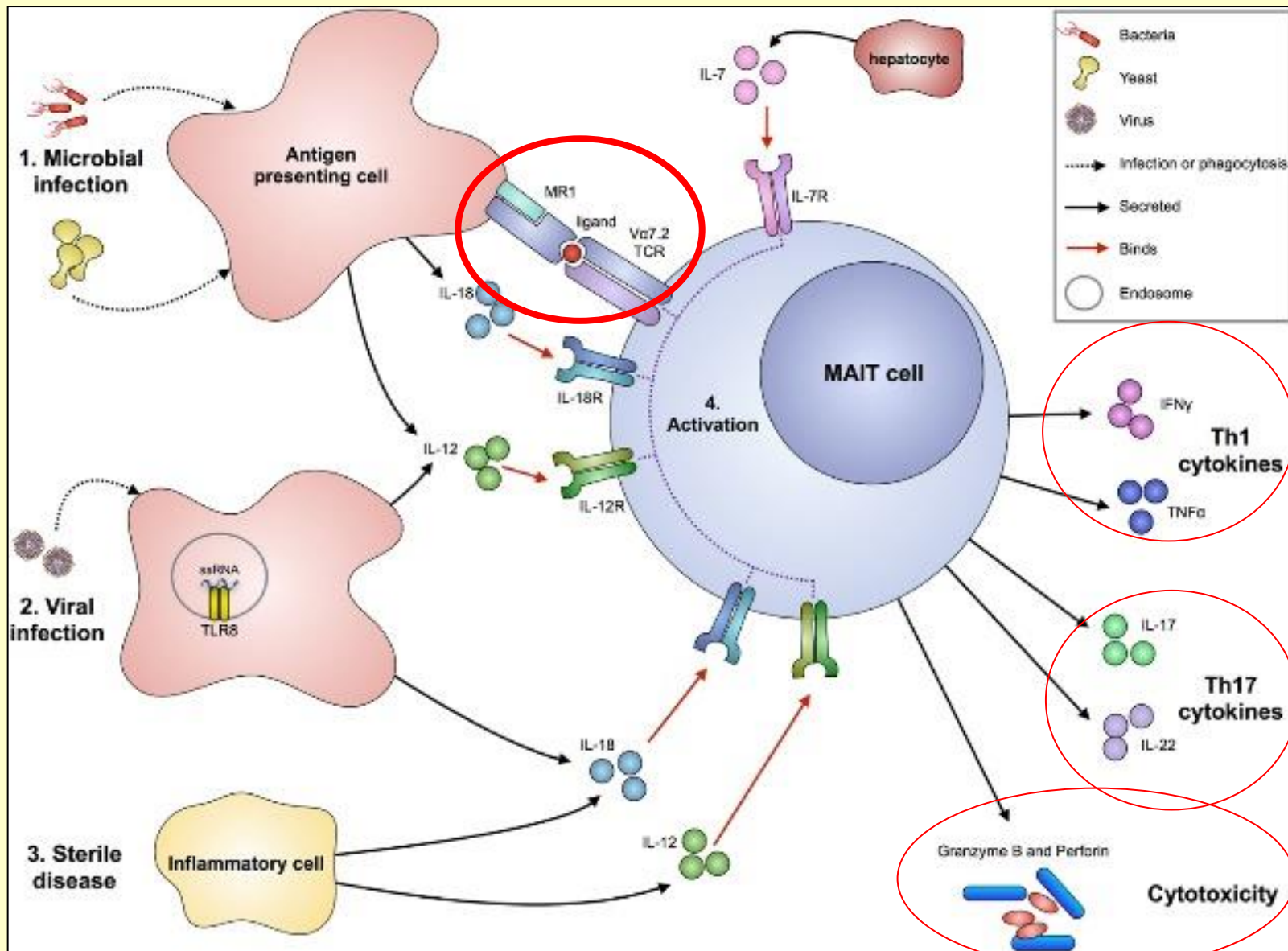
Antimikrobiális antibakteriális védelemben fontosak, citokineket termelnek

MR1-en bemutatott mikrobiális eredetű B-vitamin (pl. riboflavin) származékokat ismernek fel

Citokinek is aktiválhatják

Markerei: CD3, CD4, CD8, Valfa 7.2 TCR ? PD1, CD28, CD27 Granzym B-t termel

MAIT sejtek aktivációja és polarizációja

CITOTOXICITÁS

CD8+ T citotoxikus sejtek

$\gamma\delta$ T sejtek

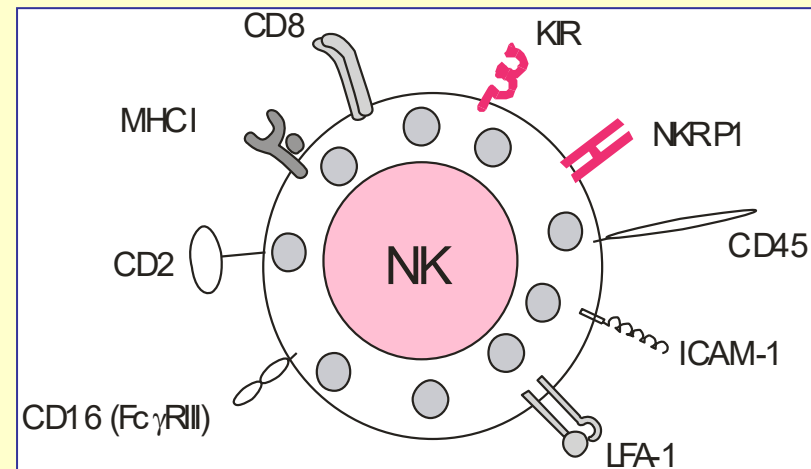
NKT és MAIT sejtek

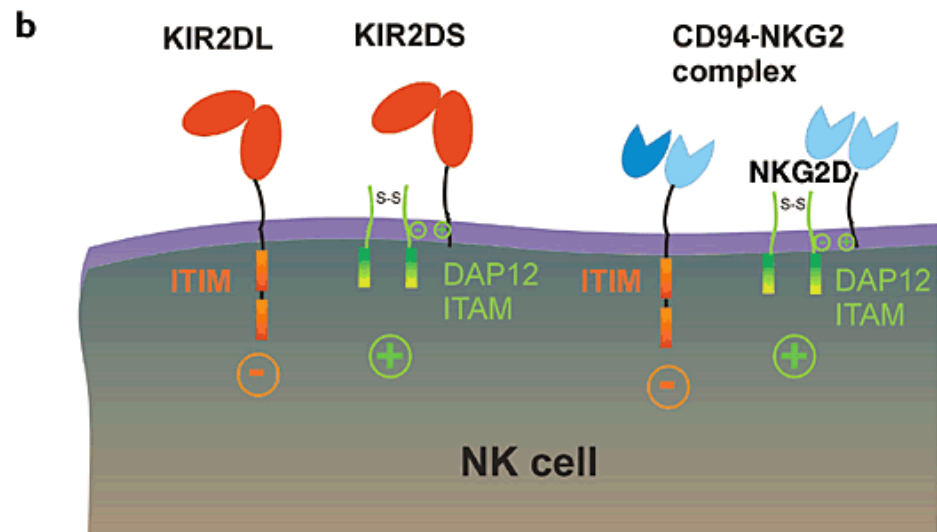
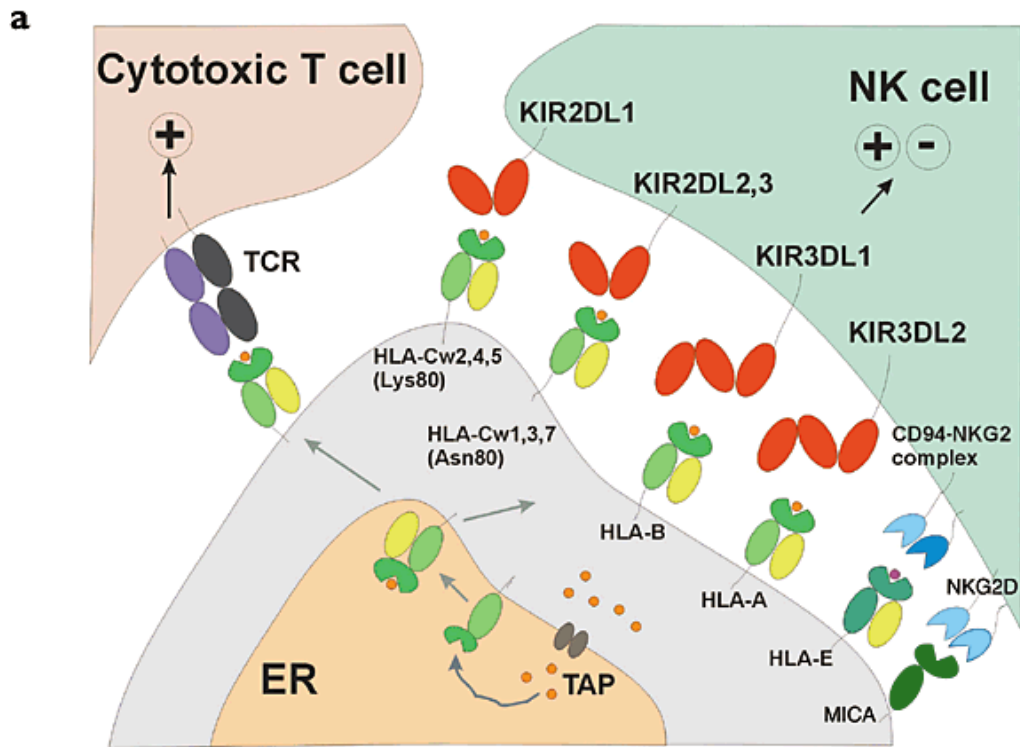
NK sejtek

Natural killer sejtek (NK)

- 10-15%-a a perifériás limfocitáknak = LGL cells
- ILC1 csoport tagja: veleszületett limfoid sejt
- Nincs T sejt receptora!!!
- Fenotípus: TcR- CD3-, CD4-, CD8+/-, CD2+, **CD16+ (Fc γ RIII) CD56+**,
- **Veleszületett** immunválasz sejtje, de IL-2, IL-12, INFgamma hatására aktiválódik
- Citokint termel: INF γ $\rightarrow$ immunreguláció (Th1)

Funkció: *korai* válasz egyes vírus, intracelluláris baktérium és tumor sejt ellen

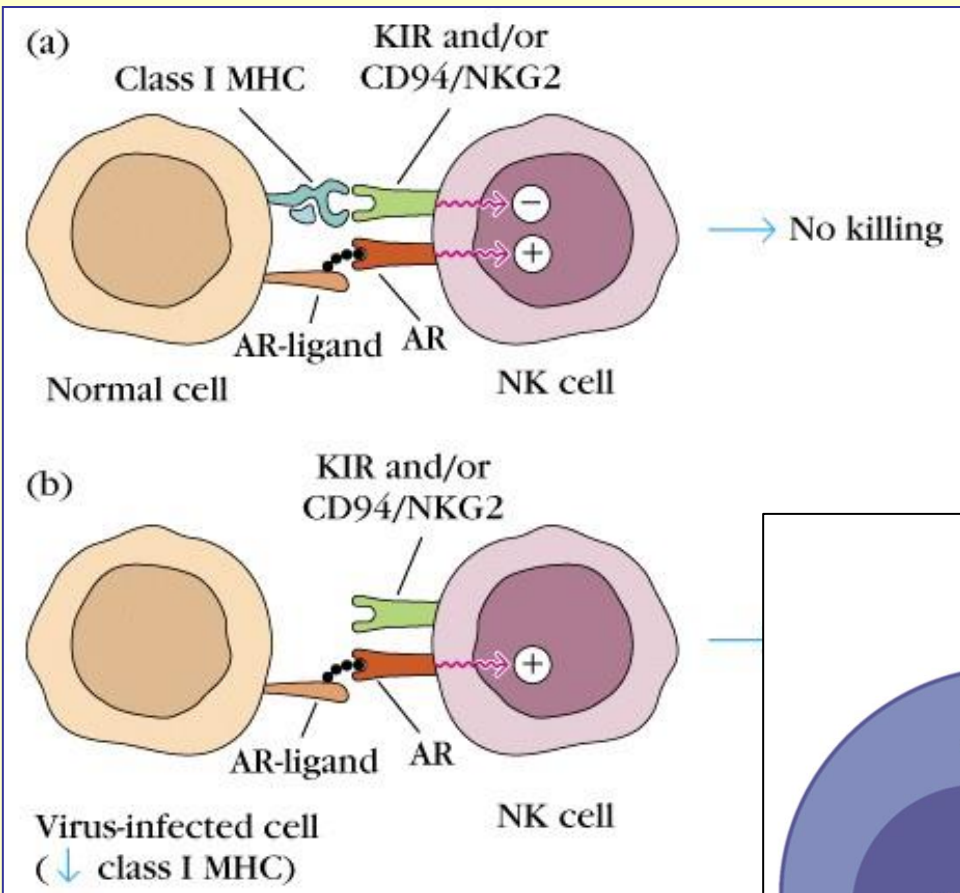

NK sejt receptorok:

KIR: killer inhibitor receptor:
normál saját MHC-I felismerés

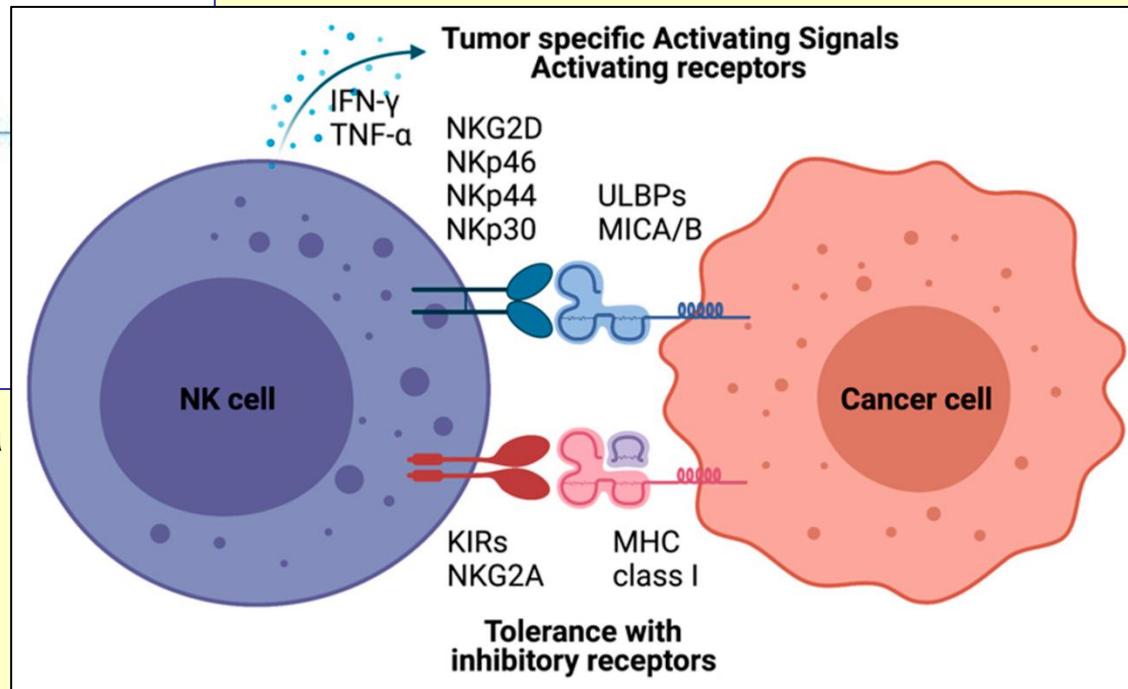
KAR: killer aktiváló receptor:
aberráns glikozilációt ismer fel
a tumor vagy virussal fertőzött
sejteken

Az NK sejt aktiváció ellentétes szignál modellje

Vírussal fertőzött sejt pusztítása

Tumorsejt pusztítása

Antitest-dependens sejt-mediált citotoxicitás (ADCC)

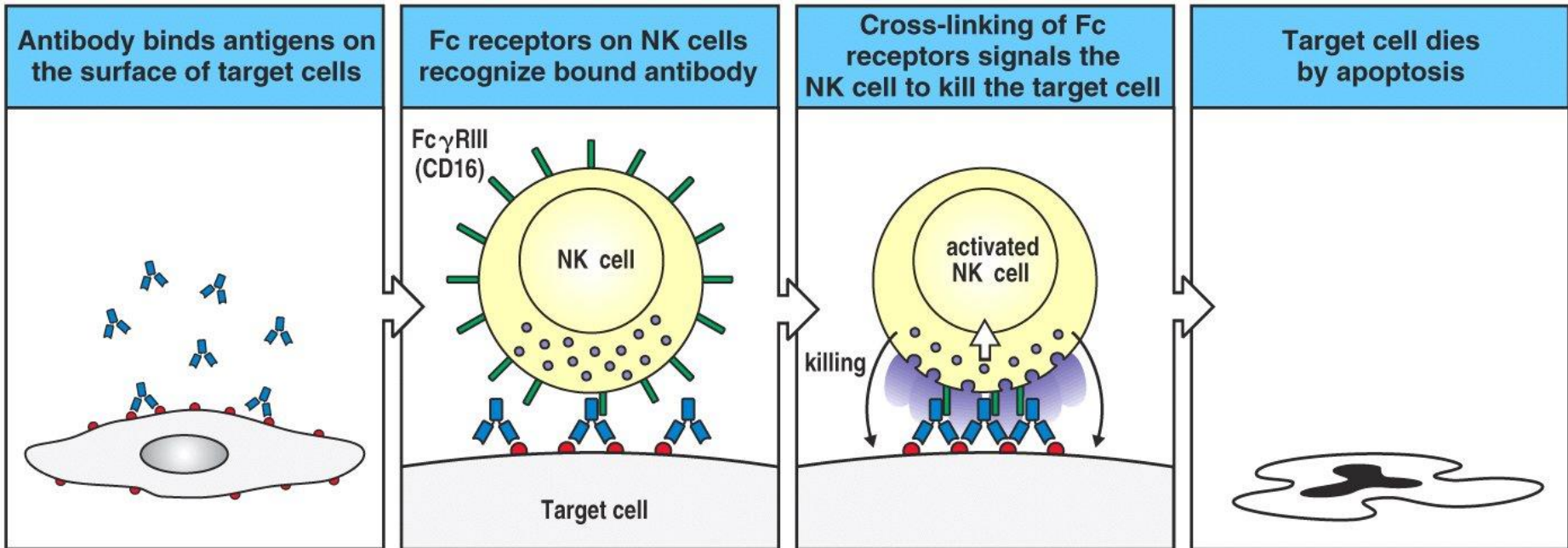

Figure 9-34 Immunobiology, 6/e. (© Garland Science 2005)

**T_H sejt mediálta makrofág
aktiváció**

**Késői típusú
hyperszenzitivitás = DTH**

Intracelluláris patogének és kontakt antigének elleni immunreakció → késői típusú hyperszenzitivitás = DTH

Intracellular bacteria

Mycobacterium tuberculosis

Mycobacterium leprae

Listeria monocytogenes

Brucella abortus

Intracellular fungi

Pneumocystis carinii

Candida albicans

Histoplasma capsulatum

Cryptococcus neoformans

Intracellular parasites

Leishmania sp.

Intracellular viruses

Herpes simplex virus

Variola (smallpox)

Measles virus

Contact antigens

Picrylchloride

Hair dyes

Nickel salts

Poison ivy

Poison oak

Kontakt dermatitis és DTH

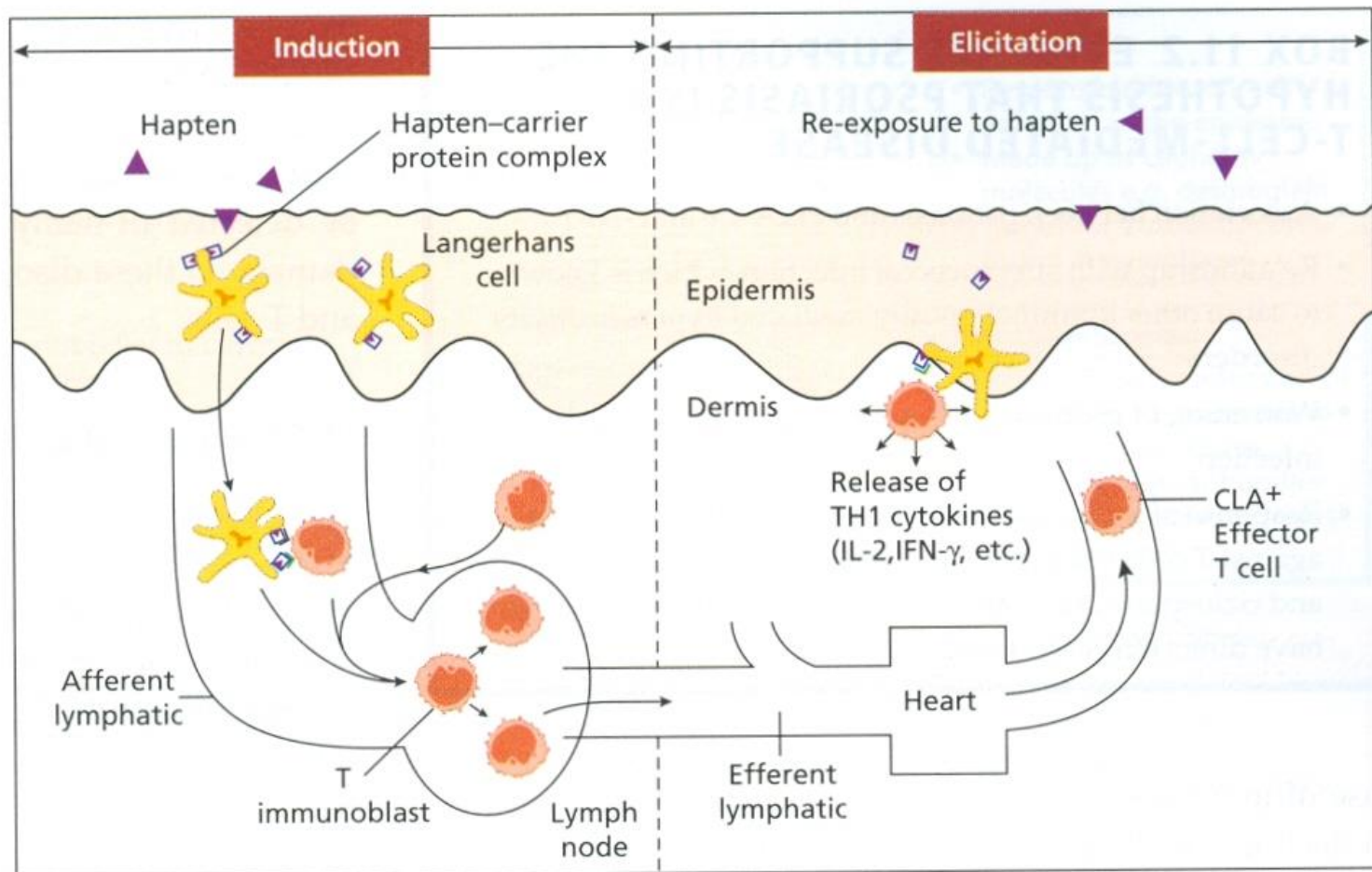
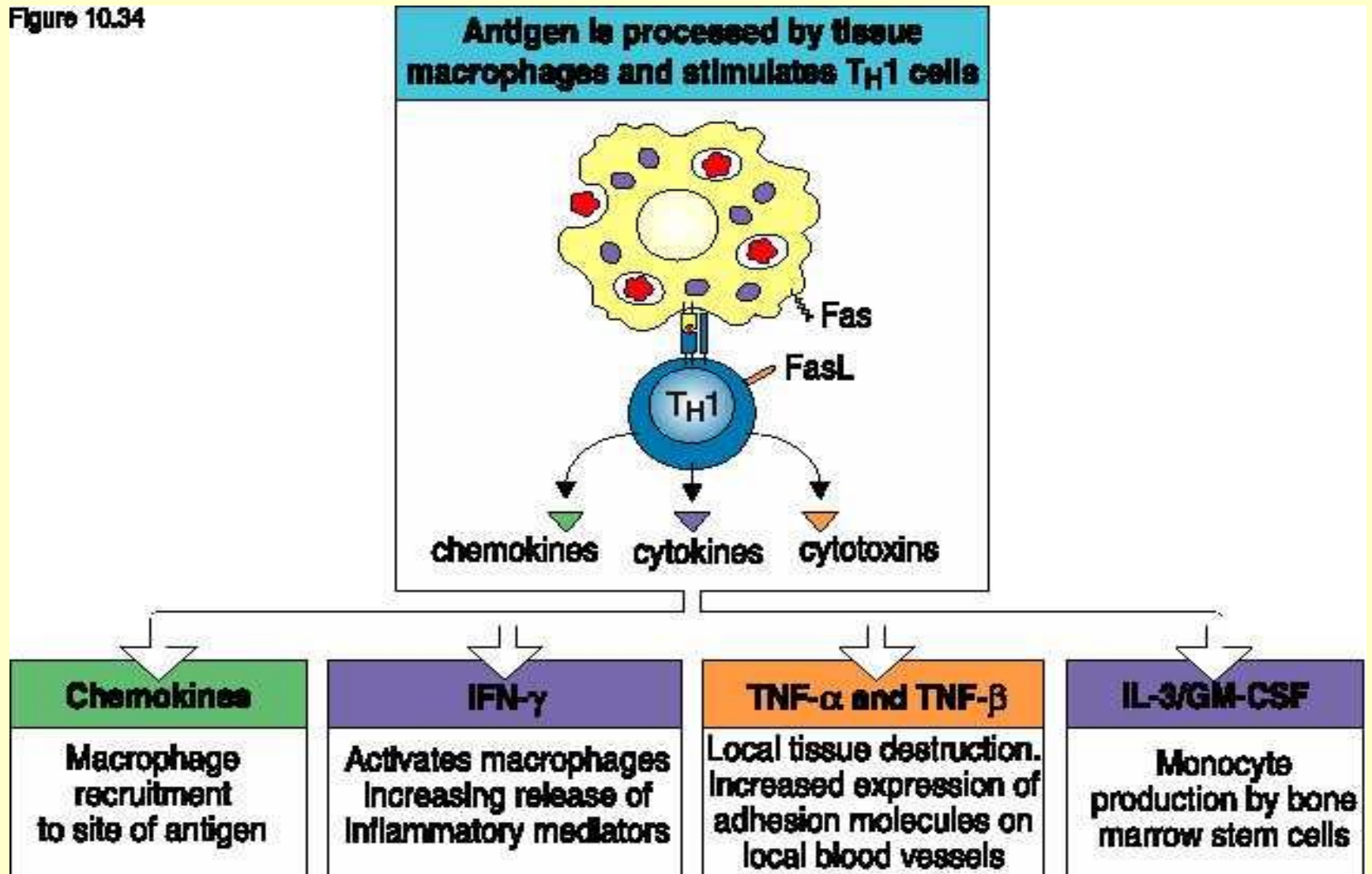
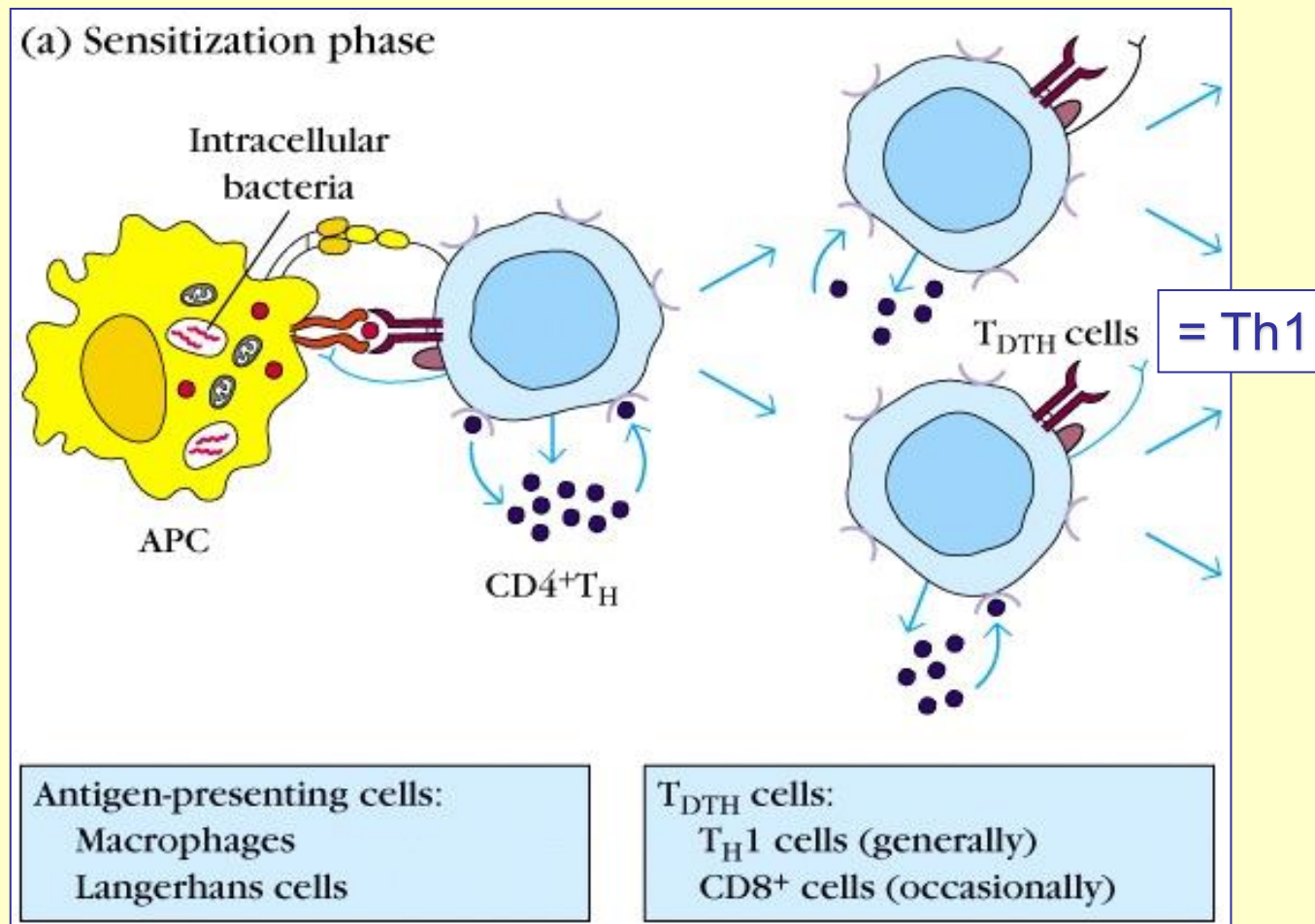

Figure 10.34

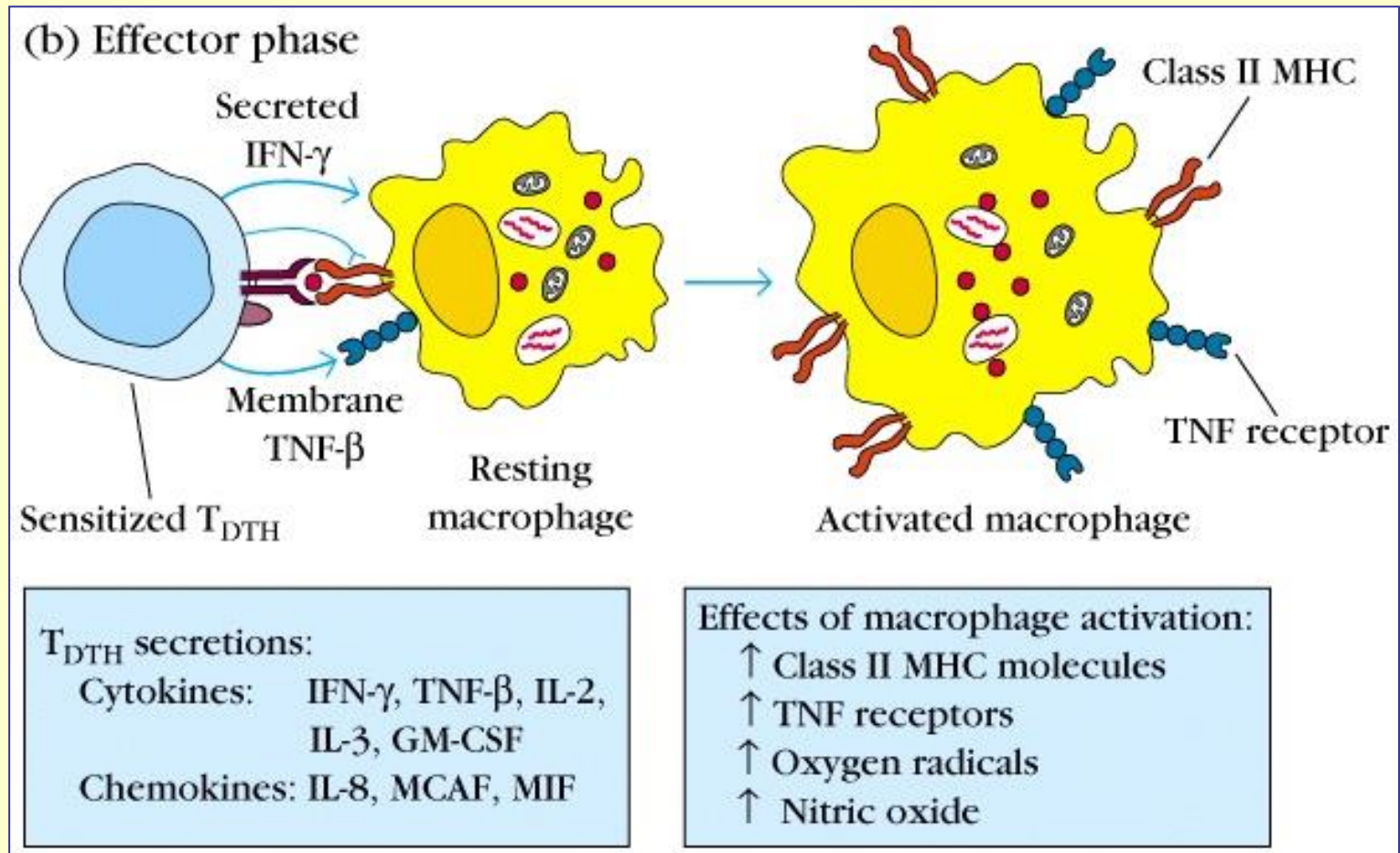

Az intravezikuláris mikroorganizmusok ellen kialakuló immunválasz: DTH

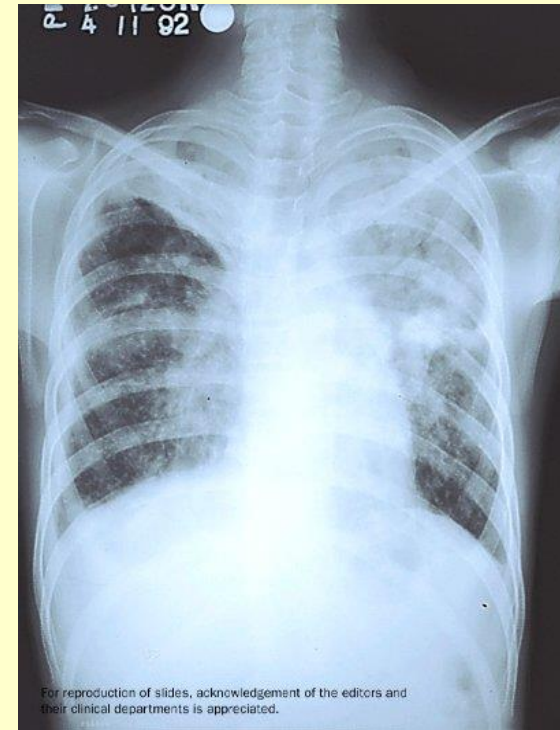
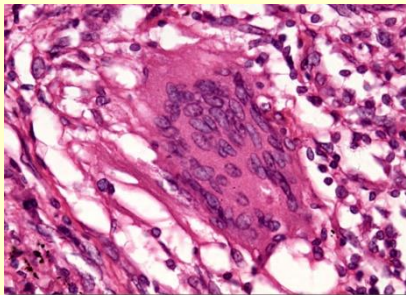
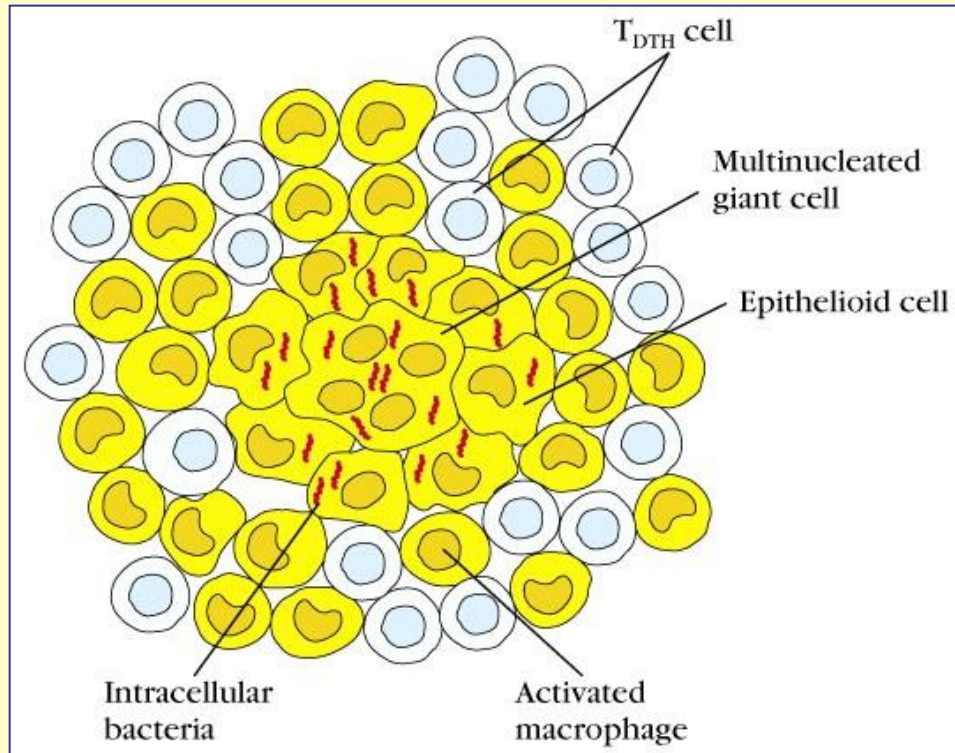
I. Szenzitizáció: első antigén kontaktus

II. Effector fázis – citokinek szerepe

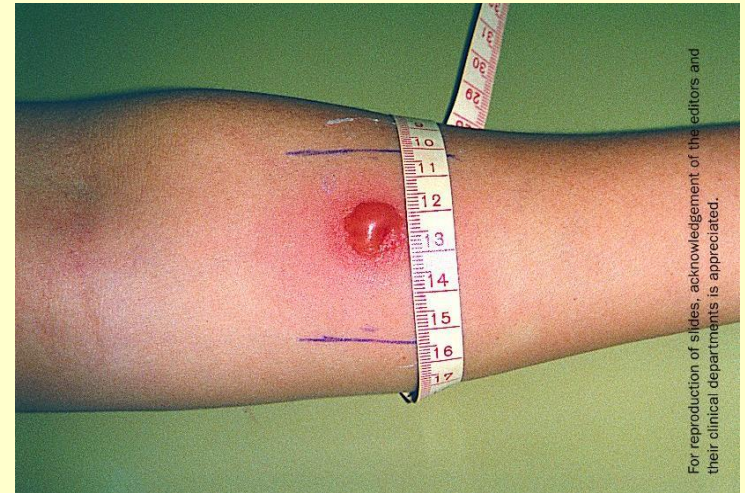
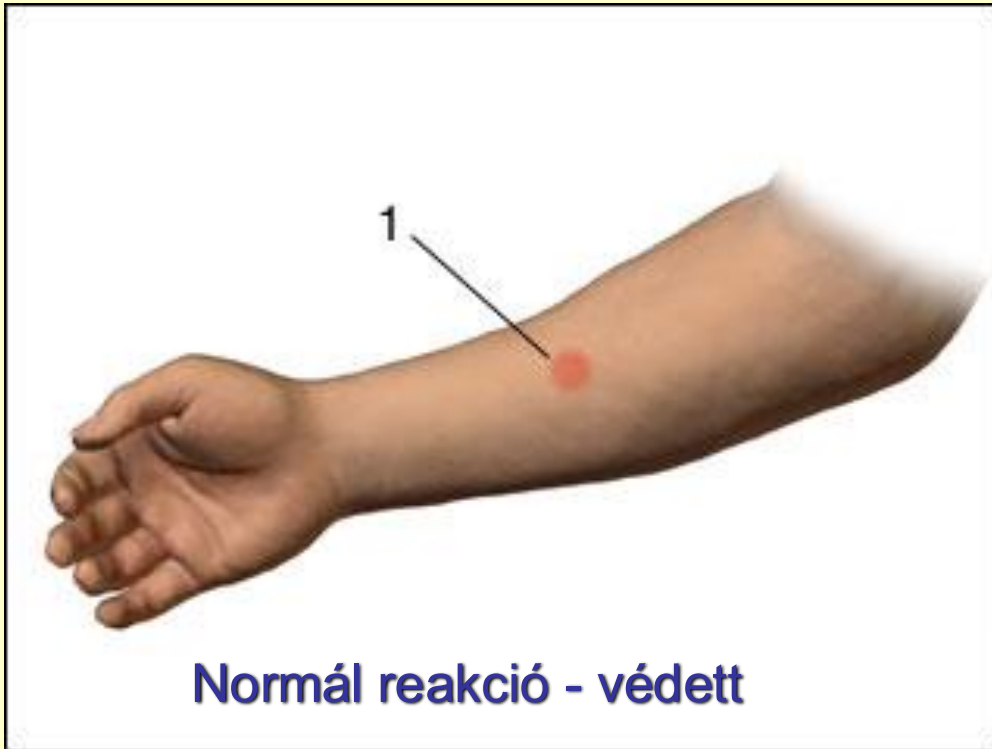

Krónikus DTH – granulóma képződés

Miliaris tuberculosis

Tuberkulin bőrteszt

Magyarországon minden újszülött részesül BCG védőoltásban ----
Mycobacterium tuberculosis elleni védelem